

שרשרת הדורות

Sharsheret Hadorot

חקר תולדות המשפחה היהודית

כרך י"ח מס' 4

החברה הגנאלוגית הישראלית

נובמבר 2004

תוכן העניינים

1	בישור
2	משולחנה של חנה פורמן, יו"ר החברה הגנאלוגית הישראלית
	מפקד האימלוסיה היהודית באלכסנדריה שהוזמן על ידי משה מונטיפיורי בשנת 1840
3	איב פדידה
	מקורות וביבליוגרפיה לתולדות הגנאלוגיה של יהודי רומניה
9	לוסיאן זאב הרשקוביץ
	סיכומים ורשמים מפגישות קבוצות הדיון המיוחדות (קד"ם)
13	במסגרת הכנס הבינלאומי ה-24 לגנאלוגיה יהודית, ירושלים, יולי 2004
	חי הקהילה היהודית בברודי כפי שמשתקפים מתוך המחקר על משפחת גלס
19	אדוארד גלס
	אודות המקורות שהביאתני לכתוב את שני ספרי
22	אהוד מנחם צבי קין (חייקין)
	פריסומים
24	מסילדה טג'ר
	סיכומי מאמרים מתוך כתבי עת זרים
24	מסילדה טג'ר

בשער

במשך למעלה משנתיים, עד לאמצע שנת 2004, היו כל מעיינינו נתונים לכנס הבינלאומי בירושלים. דאגות היו לרוב, גם חששות לא חסרו, ונראה שכל חברינו, גם אלה שלא היו חברים בוועדה המארגנת ולא היו מעורבים ישירות בהכנות – השתתפו בנפשם, ואף הגישו עזרה ממשית ככל שנדרשו. לשמחתנו, כגודל החששות כן גודל ההצלחה. נוכל להתברך בכך שההרצאות היו טובות, אחדות מהן אף מיוחדות במינן, והכנס התנהל בצורה מסודרת ובאווירה טובה. לא מעט מתודתנו על כך מגיעה לחברינו ברחבי העולם, שלא היססו, על אף חוסר הוודאות, לבוא ולכבד בנוכחותם אותנו ואת הגניאלוגיה היהודית. היו כמובן גם בעיות, ויש ללמוד אותן ולהפיק את הלקחים – ודבר זה בוודאי ייעשה. אך עתה, כשהמצב יותר רגוע, אנו יכולים גם להתחיל ליהנות מפירות הכנס.

אנו שמחים מאוד שעיתוננו *שרשרת הדורות* הוא מהנהנים הראשונים, ומודים לכל מי שעזר לנו בכך. גיליון זה, האחרון לשנת 2004, מוקדש רובו ככולו לכנס. שני המאמרים העיקריים המתפרסמים בו מבוססים על הרצאות: המאמר של איב פדידה (Fedida) עוסק במפקד האוכלוסין שערך סר משה מונטיפיורי באלכסנדריה בשנת 1840. מפקד זה היה מיוחד, גם מבחינת עריכתו וגם מבחינת תוצאותיו. אין אני נוהגת לספר על האיורים המלווים את המאמרים, אך הפעם אני מבקשת לסטות מכך ולהפנות את תשומת לב הקוראים לצילום של בית כנסת יפהפה באלכסנדריה, בית הכנסת על שם אליהו הנביא, בנוסח העברי של המאמר.

המאמר השני עוסק בנושא שמעט מאוד פורסם עליו אצלנו – חקר הגניאלוגיה של יהודי רומניה, ואנו שמחים שהמחבר מר לוסיאן הרשקוביץ מביא לנו סקירה מקיפה ומלומדת על נושא זה. אנו מקווים שיהיה לכך המשך. ביטוי נוסף להתרחשויות בכנס אנו מוצאים בסיכומים של המפגשים הבינלאומיים שערכו קבוצות הדיון המיוחדות (קד"ם – SIG בלע"ז). מסיכומים אלה אנו לומדים על חברי הקבוצות השונות, על הנושאים המעסיקים אותם, ועל התקדמות המחקרים שלהם. בגיליון זה מתפרסמים תשעה סיכומים כאלה, ואולי יתפרסמו עוד בגיליון הבא. שני המאמרים האחרים אינם קשורים בכנס דווקא: אדוארד גלס מאנגליה ממשיך לטוות לפנינו את סיפור הענפים השונים של משפחתו – הפעם הענף של העיר ברודי. אהוד קין (חייקין) מספר על כתיבת שני הספרים העוסקים בחקר משפחתו.

המדורים הרגילים הם הפעם קצרים מהרגיל, אבל חשובים כמו תמיד:

מטילדה טג'ר מביאה לנו את סיכום המאמרים מכתב העת *עצי*, וכן רשימת ביקורת על דו-שנתון חדש העוסק ב"חקר העולם הספרדי בעבר ובהווה", שהוא תוספת ברוכה לפרסומים בנושאים הנוגעים ליהדות ספרד בכלל ולגניאלוגיה הספרדית בפרט.

לבסוף, דבר שחייבנו לו זמן רב: "יד ושם" העלתה לאינטרנט את מסד הנתונים המרכזי שלה הכולל את שמות הנספים בשואה, ובקרוב תפתח הגישה לציבור הרחב.

עד שדברי אלה יתפרסמו, כבר נהיה קרובים לתחילת השנה האזרחית החדשה; אבל הם נכתבים בתחילת השנה העברית, בין כסה לעשור תשס"ה. על כן אני מבקשת לצרף ברכה לברכה, ואני מאחלת לכל הקוראים שנה טובה ופורייה במחקר, ושנת שלום ומילוי משאלות, הן במניין העברי והן במניין הכללי.

יוכבד קלוזנר

משולחנה של חנה פורמן יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית

השדרנית רות בקי-קולודני שהשתתפה בכנס אירחה בתכניתה "בית הורי" את חברינו: דר' חנן רפפורט ואלון גינצברג, אימו יעל גינצברג (לבית ברמן), והדוד עלי ברמן – צאצאי בית שטיינברג ממוצא, שבמבואות ירושלים.

במסגרת שידורי "מורשת" ראיין העיתונאי ידידיה תנעמי חברים שלנו בשני ראיונות בשידור חי. בראיון הראשון השתתפו: אסתר רמון, שמואל אבן אור (אורנשטיין), אפרים לוי, אברהם צפדיה וחנה פורמן. בראיון השני השתתפו: מטילדה טג'ר, דר' חנן רפפורט וז'אן-פייר סטרוויס.

מעט לפני הכנס נפתח לנו פורום המתנהל בשפה העברית באתר YNET בכתובת:

<http://www.ynet.co.il/shorashim> במסגרת קהילות / חברה וקהילה / שורשים - חקר הדורות.

אנו פונים בזאת לכל אחת ואחד מאיתנו להיכנס ולהשתתף בפורום ע"י מתן תשובות ומידע בעיקר באותן שאלות שטרם ענו עליהן. תמצאו באתר למעלה מ-1000 שאלות שלחלקן טרם נמצאה תשובה. אל תהססו!

אנא, אל תשכחו לעדכן שינויים בכתובת, מספר טלפון וכתובת דוא"ל במקרה וחל בהם שינוי.

כתובת: ehfurman@netvision.net.il ניתן לכתוב בעברית. או ת"ד 86 קריית גת 82100

גיליון י"ח מספר 4 יוצא לאור בסיום השנה הראשונה להרחבתו והפיכתו לרבעון.

חוויות הכנס עדיין טריות בזיכרוננו ונותנות את אותותיהן ומשפיעות על כלל פעילות החברה.

אתר החברה: www.isragen.org.il עובר ריענון ושינויים המתבקשים הן מהליכים טבעיים של התפתחות טכנולוגית והן מהאפשרויות לגיוון שנפתחו לפנינו. את ניהול האתר מסר ארקדי ברזין (שנשאר כעוזר טכני) לרוז פלדמן, שהיתה אחראית לאתר הכנס. תודה גדולה לארקדי שבנה ופיתח את האתר עד היום וברכת דרך צלחה לרוז.

אנא בקרו באתר וגלו את השינויים והתוספות שבתוכו. תמצאו חומרים מהכנס ותכנים נוספים בפורמט מאיר עיניים. התכנית להמשך פיתוח רבות ומגוונות ואתם תוכלו ללמוד על כך מביקורים מתמידים.

חברתנו הרייט קסו, מנהלת הספרייה המרכזית של חג"י בירושלים עומדת לפני עריכת הקטלוג הממוחשב של אוסף הספרייה. אני מבקשת כאן לשלוח תודה וברכה להרייט על העבודה הברוכה שהשקיעה בה את כישוריה, ניסיונה הרב וזמנה. המטרה היא להעלות בעתיד את הקטלוג הזה לאתר החברה לשימוש כל חבריה.

השלכות נוספות מהכנס באו לידי ביטוי בעיתונות (מאמרים בעיקר בשפה האנגלית) וברדיו.

תיקון טעות

לצערנו, נפלו מספר שיבושים בביוגרפיה של ד"ר פנינה מיזליש, בסוף המאמר שהתפרסם בגיליון י"ח מס' 3, ע' 7-8. להלן הקטע המתוקן. עם המחברת ועם קוראינו הסליחה.

ד"ר פנינה מיזליש נולדה בירושלים. הוריה עלו לארץ בשנת 1934 מאזור קרקוב. היא עבדה באוניברסיטת בר אילן 32 שנים כחוקרת תולדות יהודי פולין וספרותם במאות התשע עשרה והעשרים, ופרסמה מספר מאמרים בנושאים אלה. בשנת 1998 יצא לאור באוניברסיטת בר אילן ספרה גם יהודי גם פולני, יומנו של ויקטור חיות. בכרך השני של הספר מאה שנות ציונות דתית, אוניברסיטת בר אילן 2003, נדפס המחקר שלה 'המזרחי', 'תורה ועבודה' ותנועות הנוער שלהן בפולין ובלטיא (1949-1939). היא היתה מעורבת בפרסום ספרים אחדים על השואה ובהם תחנות, זיכרונות השואה מאת בעלה שלום מיזליש, 1977. בשנים האחרונות היא כותבת ספר על תולדות משפחתה בפולין ובארץ.

מפקד האוכלוסייה היהודית באלכסנדריה* שהוזמן על ידי משה מונטיפיורי בשנת 1840

איב פדידה
מתורגם מאנגלית

ואנו מקווים לתקן אותן עם הזמן. החומר המפורט נמצא באתר www.nebidaniel.com, העוסק בשימור המורשת של יהודי של אלכסנדריה.

משה מונטיפיורי, יהודי בריטי ממוצא איטלקי, עשיר מאוד וסוכן בורסה לשעבר, שימש כשריף של העיר לונדון והיה הנשיא של מועצת נציגי יהודי בריטניה. הוא היה אדם בלתי רגיל, והחליט להקדיש את שארית חייו לעשיית צדקה, להגנת בני עמו היהודים בבריטניה (ומאוחר יותר יהודי רוסיה, מרוקו ורומניה) ולהחייאת עמו בארץ ישראל, שם עזר להקים בתי חולים, אזורים מגורים, יישובים חקלאיים ובתי כנסת.

בשנת 1827, במסעו הראשון לארץ ישראל, שנטע בתוכו את תחושת השליחות ואת אהבתו הגדולה לארץ ישראל, הוא עבר במצרים ונפגש עם מוחמד עלי. מאחר שבאותם ימים לא היו מסלולי שיט ישירים מנמלי אירופה לחיפה או ליפו, שימשה אלכסנדריה תחנת ביניים קבועה בכל ההפלגות למזרח, לאחר שמוחמד עלי הסיר את החרם העות'מני הישן על ספינות אירופיות ושיקם את הנמל.

במסעו השני לארץ ישראל ב-1839, עבר מונטיפיורי שוב דרך אלכסנדריה. אולם, מעמדה של מצרים השתנה באופן יסודי מאז 1831, כאשר מצרים כבשה את סוריה, ארץ ישראל ואף חלק מהמולדת התורכית. מוחמד עלי היה למעשה השליט המוכר של ארץ ישראל, ומטרותיו של הפילנטרופ הבריטי התרחבו עתה מעבר לפגישה החברתית הראשונה אתו. משה מונטיפיורי שם לעצמו למטרה לשכנע את הפחה להחכיר לו לתקופה ארוכה אדמות להתיישבות יהודית. ברור כי מטרת המפקד של 1839 בארץ ישראל, וכן של המפקדים הבאים, היתה לברר מהם הצרכים הדחופים של היישוב הישן ומהם האמצעים (הדלים למדי) העומדים לרשותו.

אך למה אלכסנדריה ולמה 1840? כאשר מונטיפיורי ירד מהספינה שנה לאחר מכן, ב-4 באוגוסט 1840, זה לא היה, למרבה הצער, כדי לעשות עיסקת קרקעות, אלא כדי לסייע ליהודים שהיו זקוקים להגנה באותו זמן ומקום. הוא בא עם הגיבוי של מטרניך (Metternich) מאוסטריה, ומה שיותר חשוב, של הלורד פלמרסטון (Lord Palmerston), שנתן הוראות לקונסולים הבריטים להעניק הגנה ליהודים בכל מקום שנחוץ, ושתמך בהקמת מולדת יהודית בפלסטינה העות'מנית, הרבה לפני בלפור.

מונטיפיורי ייצג את יהודי בריטניה, יחד עם אדולף קרמיה (Adolphe Crémieux), עורך דין צרפתי

מונטיפיורי ומפקד אוכלוסין

המלה "מפקד אוכלוסין" נחשבה בתודעה היהודית מאז ומתמיד כמביאה מזל רע, בכל מקום שיהודים נמצאו בו. חלק מהמפקדים הביאו בעקבותיהם צרות מצרות שונות, כגון מיסים כבדים, רדיפות, מחלות ומלחמות, ואבותינו נעשו חשדניים וחוששים, בלי להתחשב במטרה הראשונית של המפקד.

בכל זאת, הזמין משה מונטיפיורי בשנת 1839 את המפקד הראשון של האוכלוסייה היהודית בארץ ישראל. התוצאות פורסמו בשנת 1987 ב"מרכז דינור" בירושלים וחלק ממנו מופתח ותורגם לאנגלית על ידי גב' מטילדה טג'ר.

ניתן להשיג חומר זה, יחד עם המפקדים האחרים שנעשו בארץ ישראל (במיוחד מפקדי 1849, 1855, 1866 ו-1975), מ"קרן מונטיפיורי" באנגליה, בצורת מיקרופיש. המסמכים המקוריים נמצאים בבית הספר ללימודים יהודיים בלונדון (London School of Jewish Studies), והעתקים של המיקרופישים או מיקרופילמים נמצאים באוניברסיטאות שונות ובספריות מקצועיות כגון חברת "כל ישראל חברים" והאוניברסיטה העברית בירושלים. בתוך כל המסמכים האלה, נמצא, בצורה בלתי מוסברת, גם החומר על מפקד מונטיפיורי של יהודי אלכסנדריה, שהיווה פתיחה לתקופה מעוררת התפעלות.

מפקד זה הוא יחיד במינו. לכאורה אין לו כל קשר למפקדים האחרים, ולמיטב ידיעתי הוא המפקד היחיד שהוזמן על ידי מונטיפיורי מחוץ לגבולות המימשל שבארץ ישראל. הוא בולט בגלל רקעו ההיסטורי, תוכנו והשימוש שנעשה בו. הוא מהווה את אבן הפינה של ההתפתחות החברתית והחינוכית של יהודי מצרים כקהילה בת זמננו בארץ ערבית.

המסמכים מכילים 16 כרטיסים נפרדים ו-418 שורות של רישומים. בעזרת אברהם מלטט (Avraham Malthête), פליאוגרף בחברת "כל ישראל חברים" בפריז, תרגמתי את חומר לאנגלית. מ' שטרם (M. Strum) מאוסטרליה פירסם עוד קודם לכן רשימת שמות חלקית באתר של "החברה ההיסטורית של יהודי מצרים" (Historical Society of Jews from Egypt). עדיין יש שגיאות בעבודתנו,

* מבוסס על הרצאה שניתנה במסגרת הכנס הבינלאומי ה-24 לגניאלוגיה יהודית שהתקיים בירושלים בחודש יולי 2004.

ידוע שייצג את יהודי צרפת והמזרחן יליד גרמניה סולומון מונק (Munk), שחברו יחדיו. זאת היתה הפעם הראשונה בתקופה המודרנית שהתנהלה שדולה בינלאומית למען קידום היהודים נוכח אי צדק מובהק. הם פעלו לאחר קול הזעקה שהקימו יהודי אירופה וגם הרבה לא-יהודים כאשר נודע על שתי עלילות הדם – בדמשק ובאי רודוס.

אנו סבורים כי מפקד 1840 נערך באותה תקופה, במטרה להגדיר את האוכלוסייה על ידי רשימות שמיות למקרה של בעיות נוספות, ולהעריך את כוחות הקהילה כדי לקבוע את הדרך הטובה ביותר לבנות אותה בעתיד.

התוצאה היתה המפקד עצמו, שמצדו גיבש את ההכרה בפער שבין רמת החינוך של היהודים בארצות הערביות ובין הסטנדרטים האירופיים, מה שהביא בסופו של דבר למיזוג בני הקהילה על אף מוצאם המגוון.

כל אחד מהגיבורים עומד מעל לכל שבח:

קרמיה הכיר בצורך בחינוך חילוני רחב, הכולל את השפה הלאומית. הוא עודד נערות צעירות לקחת חלק במערכת החינוך.

מונק הוציא קול קורא בעברית ובערבית להילחם נגד רמת ההשכלה הנמוכה בקהילה.

מונטפיורי, מצדו, הזמין את המפקד. לא ברור אם הדרישה לעריכת מפקד נעשתה כבר במסעו הקודם ב-1839. אולם ברור מתוכן המפקד (למשל ההערה על מותם של שלושת ילדי הרב בחודש ניסן ולאחריו 3 חודשי אבל) שהרשימה נערכה בין אב וסוף אלול ת"ר (27.09.1840).

שלא כמו במפקד ארץ ישראל, מטרת המפקד הזה לא היתה עזרה פילנטרופית. מזמיני המפקד התכוונו להבין, בעזרתו, את מרקם הקהילה, את מידת העצמאות של חבריה, אחריותם והשפעתם. השיקול העיקרי היה נעוץ בעובדה שקהילה זו התקיימה בסביבה לא-אירופית, במדינה שהתרחקה והלכה מהקיסרות העות'מנית הסובלנית בדרך כלל, ועמדה בפני פרץ של רגשות אנטי יהודיים באחד ממחוזותיה.

המסקנה הראשונה והעיקרית מניתוח תוצאות המפקד היתה הצורך הדחוף להעלות את רמת החינוך של יהודי אלכסנדריה.

מי הם יהודי אלכסנדריה אלה ומנין הם הגיעו?
הנוסע משולם מוולטרה (Meshulam of Volterra) מצא בשנת 1481 שישים משפחות יהודיות באלכסנדריה. סגנון חייהם היה דומה לזה של שכניהם המוסלמים. סגירת הנמל לספינות מסחר על ידי התורכים, הקפת אפריקה בתחילת המאה השש עשרה בצירוף תנאי מחיה קשים ובלתי היגיניים שהביאו למגפות – כל אלה הביאו לצמצומה הבלתי נמנע של הקהילה היהודית ובסופו של דבר להיעלמותה.

אומרים כי 100 היהודים שנפוליאון מצא באלכסנדריה הם צאצאי דייגים מרוסטה (Rosetta) ואדקו (Edkou) שעברו לאלכסנדריה בסביבת שנת 1700. אחריהם התחילו להגיע יהודים מדמיטטה (Damietta), רוסטה וקהיר, במחצית השנייה של המאה ה-18. למיטב ידיעתי, הרב הראשון של אלכסנדריה שתועד היה ר' אליהו ישראל בשנת 1773.

הגידול האמיתי של הקהילה החל הודות למוחמד עלי, שגירש ב-1811 את הממלוכים וכונן את הביטחון הפנימי. תעלת מחמודייה, שנבנתה בין 1819 ו-1821, פתחה את שטחי העורף אל אזור החוף וקשרה את העיר עם שאר שטחי המדינה. המספנות החדשות נחנכו בשנים 1829-1830.

המסחר עם המזרח נפתח מחדש דרך אלכסנדריה, הרבה לפני שתעלת סואץ תוכננה. כתוצאה מכך הגיעו לאלכסנדריה יהודים מאזורי מצרים האחרים ומאיטליה, וחיפשו הזדמנויות חדשות. ארבעה נוסעים אנגלים, קית, בלאק, בונאר ומק'צ'יין (Keith, Black, Bonar & Mc Cheyne) שעזבו את נמל דובר (Dover) באפריל 1839 מצאו באלכסנדריה 100 משפחות יהודיות ועוד 300 משפחות יהודיות משאר חלקיה של מצרים, בסך הכול כ-1000 נפשות. בספרם **יהודי אירופה ופלסטנה** הם מזכירים גם 2000 יהודים בקהיר.

מספרים אלה הם קרובים ביותר למספרים שייקבעו על ידי מפקד האוכלוסין כ-12 חודש מאוחר יותר – בהשוואה למאה יהודים שהיו שם 40 שנה קודם לכן.

המידע שהתקבל מהמפקד

המפקד נותן את השמות הפרטיים ושמות המשפחה של הגברים, השם הפרטי של אלמנות, המצב המשפחתי של המתפקדים, גיל ומקום לידה, מספר השנים של השהות באלכסנדריה, עיסוק, רכוש, שמות הילדים שמתחת לגיל 13 ואלה שמעל גיל 13. לעתים יש הערות מיוחדות לגבי אדם זה או אחר. קיימים באוכלוסייה 174 שמות משפחה שונים. ניתן להסיק מפרטי המפקד את מבנה החברה ואת ערכיה העיקריים.

- זהות האלמנה ניתנת רק בשמה הפרטי, ונשים נשואות הן אלמוניות לחלוטין.
- על ילד ללא אם נאמר שהוא מתגורר עם אביו שאיננו נשוי, בו בזמן שילד ללא אב נחשב יתום, גם אם אמו בחיים.
- נראה שקיים חוסר איזון בין המינים: נערות צעירות מהוות רק 42% מכל הילדים. חוסר איזון זה יכול להיות תוצאה של חוסר דיוק מצד הפוקד, או הימנעות ההורים מהצהרה על בנות, או שני הדברים גם יחד אם הפוקד הסתמך על רישומי הלידות, שהונהגו רק בשנת 1830.

רק לגבי 20 בני אדם מעל לגיל 20, מתוך 341, ניתן הגיל המדויק, ולגבי רוב האוכלוסייה המספר המצויין את הגיל מסתיים ב-5 או ב-0. אם כי רבים אכן לא ידעו את שנת הולדתם המדויקת, דבר שכיח באותם ימים, הרי היקף התופעה בכל זאת משקף פזיזות או חוסר ידיעה מצד הפוקד, שכנראה הסתמך יותר על הזיכרון או על המראה החיצוני. הגיל הממוצע של המבוגרים הוא 41 שנה. חיסרון אחר הוא שאין רישום מדויק של מקומות הלידה. מפקדי ארץ ישראל הם יותר מדויקים בעניינים אלה.

הפוקד קבע כי 1099 מהמתפקדים מוצאם מאלכסנדריה ורק 10 (כלומר פחות מאחוז אחד) משאר המקומות בעולם, ואף לא אחד מהם ממצרים שמחוץ לאלכסנדריה. מספרים אלה סותרים את דגם הגידול הנמוך וכן את המידע שהתקבל מנוסעים שונים. אך מעבר לסיבה שהזכרנו, של פזיזות וחוסר ידע, נוכל לראות בכך גם סימן של פתיחות והכנסת אורחים. אם אתה נמצא באלכסנדריה, הרי שמאז ומתמיד היית באלכסנדריה! אפשר לזקוף זאת גם לגאווה היהודית הטיפוסית, שלפיה גם מי שהוא מחלק אחר של מצרים הוא מאלכסנדריה, שהרי אלכסנדריה היא היא מצרים. אולם, נראה שלגבי המטרה המקיפה יותר של המפקד לא היתה חשיבות מרובה למוצא המדויק של המתפקדים, בניגוד לירושלים, שם ניתן פירוט מדויק של מערבים/ספרדים/אשכנזים/כוללים שונים – בעקבות כספי החלוקה וסדרי התפילה של כל קבוצה.

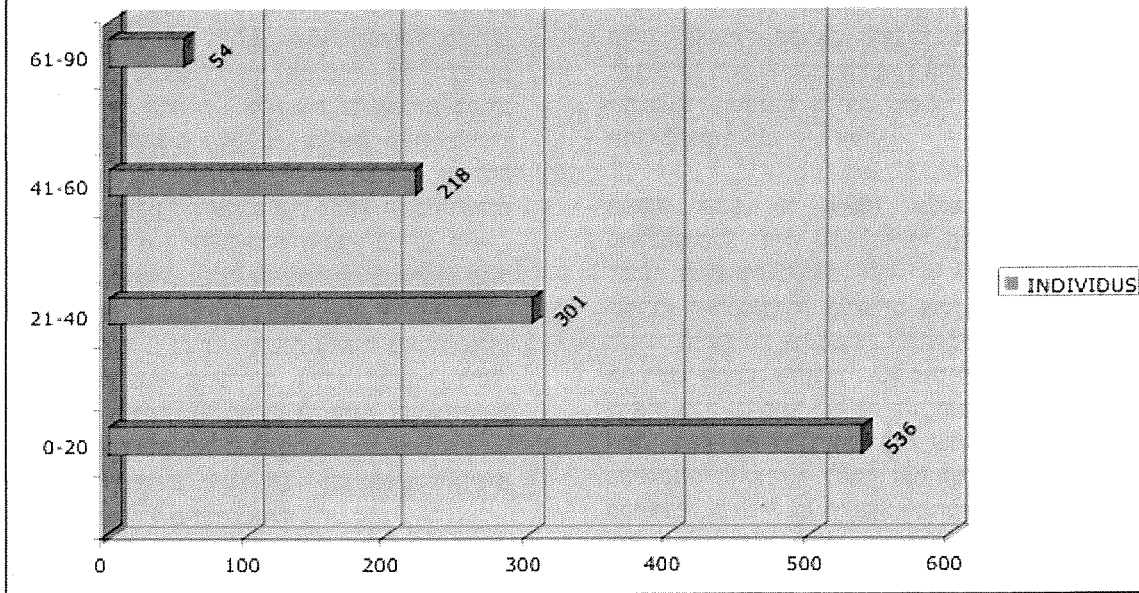
יוסף ישראל בנימין (I.J. Benjamin), נוסע יהודי ממוולדביה, מצא ביוני 1847 מאה וחמישים אירופים (איטלקים) מתוך סך הכול של 650 משפחות. היחסים דומים, אם כי המספר נראה אולי מוגזם, כפי שלומדים ממאמר בעיתון Jewish Chronicle מ-10 באוגוסט 1849 המסביר שאת הגידול מ-1700 יהודים בינואר 1847 ל-2000 יהודים ב-1849 יש לזקוף לזכות הגדלת נפח התנועה הימית לכיוון המזרח הרחוק. נוכל להסיק כי 25% הגיעו באותו זמן מחוץ למצרים והיו את הגרעין לגידול הקהילה בעבר ובעתיד. פרט למקרה אחד, מסמן הפוקד רק את אלה שלפי ידיעתו מקורם בארץ ישראל העות'מנית או בצפון אפריקה. אך הם היו עדיין מעטים, בגלל קשיי השיט בים. זרם המהגרים הגדול מצפון אפריקה התחיל רק בעקבות המלחמה בין ספרד ומרוקו ב-1860, אם כי גם לגבי המקור הזה ההערכה יכלה להיות נמוכה מדי. יש לזכור גם שאלכסנדרונים רבים הגיעו מערים מצריות אחרות, בעקבות פתיחת תעלת סואץ, אך אין מספרים מדויקים.

המפקד שנערך יותר מאוחר בארץ ישראל מאשר את קיום זרם המהגרים מצפון אפריקה. ב-1866 היו המוגרבים בירושלים 77% מכל המהגרים החדשים בעשור ההוא.

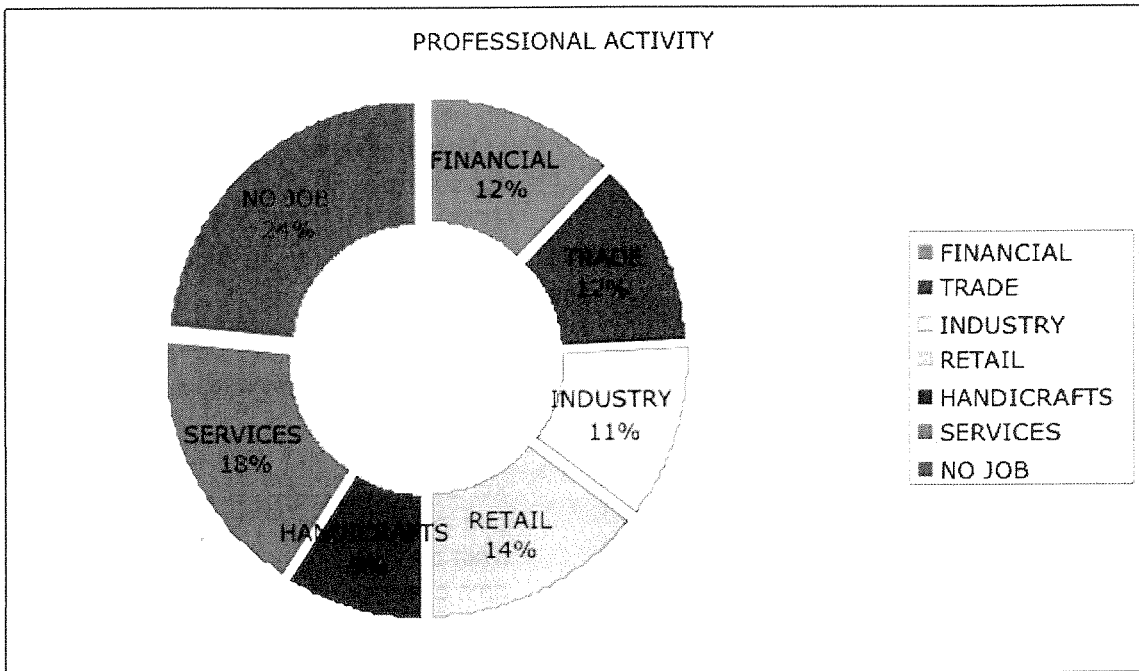
- קשה לקבוע מה היה ההיקף של ריבוי נשים. מקרה אחד של שלוש אלמנות המתאבלות על גבר אחד הוא כנראה היוצא מן הכלל. מספר הנשים יותר קטן, ולמרות תמותת הילדים המשוערת אפשר לאושש הנחה זו גם על ידי המספר הנמוך של ילדים (1.86) לכל בית אב, שהגיל הממוצע של ההורים הוא 37.5 – 40. המפקד מצביע, בהתחשב בקצב הגידול המשוער, על הצמצום הצפוי של הקהילה, אלא אם כן צפויים להגיע מהגרים חדשים. על פי עוזיאל מעוז בספרו מחקרים בפלסטינה בתקופה העות'מנית, זה היה נכון גם בארץ ישראל. בשנת 1856 יש בירושלים ממוצע של 1.6 ילדים להורים בגיל בין 35 ו-44.
- אז, כמו עכשיו, נשים חיו יותר שנים ונישאו בגיל צעיר יותר מהגברים; כתוצאה, יש יותר אלמנות. יש במפקד 2 נשים גרושות (פחות מאחוז אחד) ושתי עגונות שבעליהם הלכו "מעבר לים". בהעדר הוכחה על מותם, שומרות העגונות את שמות המשפחה של בעליהן.
- תשעה רישומים מתוך 418 מתייחסים לאנשים עיוורים, כולל מיילדת אחת.
- האוכלוסייה שהתפקדה מנתה 1109 אנשים, כמעט פי ארבעה מהתושבים היהודים של יפו וחיפה ביחד. כמו ביירות או עכו, לערים אלה לא היה קשר נוח עם שטחי העורף שלהן, ולכן ההתפתחות הכלכלית וגידול האוכלוסייה היו מוגבלים.
- נמנו 242 בתי אב שלמים (זוג נשוי עם או בלי ילדים). מכאן ש-84% מהתושבים ניהלו חיי משפחה רגילים. אם נמנה גם אלמנות ואלמנים כמייצגים בתי אב הרי נקבל 374 בתי אב בסך הכול. אם נכלול גם יתומים בחישוב ממוצע הילדים לבית אב, אז נגיע ל-400 משפחות – וזהו המספר שהוצג על ידי הרביעייה האנגלית שהוזכרה לעיל.
- אנו מונים 501 ילדים לא נשואים מתחת לגיל 18, שהוא למעלה מ-45% מהאוכלוסייה (בהשוואה ל-41% ביפו וביחיפה). לחמישים ושנים ילדים (10.4% מהילדים מתחת לגיל 18) שני ההורים בחיים. מספר זה נראה גבוה למדי אבל גם הוא משקף נכונה את תנאי התברואה וסביבת חיים בלתי יציבה. אין לשכוח את שני המספרים האלה כאשר חושבים שהמסקנה מניתוח המספרים היתה בראש וראשונה הצורך לקדם ולפתח את החינוך. הגיל הממוצע של הילדים הוא 8.5 שנים. הנחנו גיל 7 לילדים מתחת לגיל 13, וגיל 15 לילדים מעל 13. יתומים נרשמו בגילם המדויק.

אחת התקלות הידועות במפקד זה היא רישום הגיל האמיתי של כל פרט – בניגוד לרישום הגיל המשוער.

INDIVIDUALS BY AGE

PROFESSIONAL ACTIVITY

גורמי התפתחות אלה, היה קצב הילודה הנמוך מביא להידלדלות הקהילה.

פיתוח התשתית, שאיפשר התרחבות הכלכלה בתנאים מדיניים נוחים, יחד עם טיפוח החינוך והמיוזג התרבותי של קהילת יהודי מצרים, סייעו לאיחוד היהודים הרבים שנפלטו מארצות אגן הים התיכון, המזרח התיכון ואירופה המערבית והמזרחית בגלל שינויים כלכליים. במשך למעלה ממאה שנה גדל מספר היהודים באלכסנדריה בלבד מ-1000 לכמעט 4000 נפש.

מפתיהם של נוסעים שונים, כגון יעקב ספיר, אנו למדים שהיו בתקופה זו שני בתי כנסת עיקריים, בית הכנסת אל-עזיז ובית הכנסת העתיק (מסוף המאה ה-14) בית הכנסת Saradhel. ב-1850, בעזרת המימון של מונטפיורי ועידודו של מוחמד עלי, הוקם בית הכנסת "אליהו הנביא" (ראה צילום). בית כנסת זה הוא אחד הגדולים במזרח התיכון והקדים את בנייתם של כמה מבתי הכנסת הגדולים באירופה. מונטפיורי התפלל בו ב-1855 והוא הורחב ב-1856 בעקבות גידול האוכלוסייה. נראה כי גודלו ויפיו בלבד עזרו למגזר יחיד יהודים מארצות ומתרבויות שונות.

הרישומים האזרחיים של יהודים אלה – במיוחד של היהודים שנמנעה מהם האזרחות המצרית – סגורים על מנעול ובריה במצרים והגישה אליהם חסומה. רישומים אלה של היהודים, שהיו יכולים ללמד אותנו הרבה יותר מהמפקד, הם נחוצים ביותר לצאצאיהם, כהוכחה של יהדותם במקרים של נישואין, קבורה וכדומה. דברי האמנות היהודיים שהובאו על ידי יהודים אלה ב-150 השנים האחרונות מכל רחבי העולם, עדיין נחשבים כעתיקות על ידי השלטונות המצריים. בתי העלמין שהם נחים בהם את מנוחתם האחרונה מהווים פיתוי לעסקאות נדל"ן, ורבים מאזרחי ישראל משוועים להביא את יקיריהם הביתה. אגודת **בני דניאל**, שאני חבר בה, שואפת לשמר, לתחזק ולאפשר גישה חופשית ואגירת ידע לדורות הבאים.

סיכום

אומרים כי סטטיסטיקה יכולה לפעמים לומר אפילו את האמת. במקרה של מפקד מונטפיורי, הסטטיסטיקה מציעה תובנה מיוחדת לגבי נקודת ההתחלה של "האבות המייסדים" של יהודי אלכסנדריה. נוכל, בגאווה ובכבוד, להתייחס אליהם במלים של הסופר אלברט כהן: "Ils sont les fils et les pères des princes en humanité..." – הם הבנים והאבות של נסיכי האנושות.

ביבליוגרפיה

ראה בנוסח האנגלי של המאמר.

איב פדידה נולד באלכסנדריה ב-1945 והיה בין היהודים שגורשו ממצרים ב-1956. הוא למד באנגליה

החלק המעניין ביותר של המפקד נוגע למצב הכלכלי ולמצב התעסוקה. אפשר להרגיש את ההתפתחות ואת פרץ ההזדמנויות החדשות הקמות לתחייה במצרים.

המפקד מחלק את האוכלוסייה לשלושה חלקים: עשיר, ממוצע, עני, ללא חלוקה נוספת. אין אמת מידה לקטגוריות ביניים: או שיש לך הרבה, או מעט, או לא כלום. גם כאן אפשר לתהות האם אין זה משקף את ההערכות האישיות של הפוקד לגבי עושר או עוני.

- תשעה ראשי משפחה המייצגים 37 אנשים למשפחותיהם (3.3% מכל האוכלוסייה היהודים) נחשבים עשירים, בהיותם בנקאים או תעשיינים. שישה אנשים או 24 בני משפחה (5.5% מהאוכלוסייה היהודית באלכסנדריה) נרשמו בקבוצה הנמוכה, מאחר שהפסידו 50 אלף או 90 אלף פיאסטרים בגלל תקנות מגבילות של השלטון. אין פלא שהם נוקקו להגנה מצד גורמי חוץ.

- תשעים ושלושה ראשי משפחה המייצגים 349 אנשים למשפחותיהם (31.3% מהאוכלוסייה) נחשבים ממוצעים. מכאן ש-65.7% מהאוכלוסייה (כשני שלישים) נחשבים עניים, אם כי קשה לומר כמה עניים.

- עשרים וארבעה אחוזים מהגברים בגילים 18-60 (שישים אנשים) הם מובטלים. 208 אנשים (76%) עובדים בעבודה מכניסה. בניגוד לכך, מציין נטר (Netter) כי בשנת 1869, בארץ ישראל רק ל-15% היתה הכנסה כלשהי ו-85% למדו לימודים דתיים.

מופלא תמיד לבדוק מה היו העיסוקים של היהודים. החלוקה היא פחות או יותר שווה בין המלאכות השונות. אנו מוצאים חייטים, צורפים, רוכלים, כל סוגי הסוחרים וגם בנקאים שסיפקו מימון.

המפקד מציין גם מספר רב של חלפני כספים – דבר מקובל בכל רחבי האימפריה העות'מנית. ישנם הרבה משרתים (כנראה בגלל עושרן של קהילות אחדות, בניגוד לארץ ישראל). מצאנו אפילו חמר (נוהג חמור) לצד מקצועות מכובדים יותר, אבל רק שלושה מורים באוכלוסייה של 501 אנשים מתחת לגיל 18!

מעניין גם לציין מספר מקצועות מיוחדים במדינה זו – 22 טווי משי ושמונה תעשיינים. מצאנו גם ארבעה סוחרים בעצי אלמוג המשמשים בתעשיית הבשמים.

גידול מהיר יותר היה במחצית השנייה של העשור כאשר המסחר גדל עם הכנסת אוניות הקיטור של הקווים הצרפתיים והאוסטריים, הן בים התיכון והן מסואץ לכיוון המזרח הרחוק. מאוחר יותר, אנו מוצאים כי השגשוג הפתאומי של תעשיית הכותנה בין 1861 ו-1865, מלווה בבניית תעלת סואץ בין 1859 ו-1869 היוו את הגורמים העיקריים למשיכה למצרים. ללא

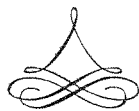

ומשמש כמזכיר של האיגוד הבינלאומי Nebi Daniel,
לשימור מורשת יהדות אלכסנדריה. הוא מתעניין
בהיסטוריה, ובגניאלוגיה ספרדית-מוגרבית (ספרד,
מרוקו, ארץ ישראל). הוא נשוי ויש לו שני ילדים
וארבעה נכדים.
fedida@mac.com

(ב"א מאוניברסיטת Sussex ב-1967) ובצרפת
(M.B.A.-INSEAD 1968). בשנים 1970 עד 1990
הוא היה מנהל מפעלי ריינולדס באירופה
(Reynolds European, LTD), בשנים 1985-
1990 היה נשיא של חברת Atub LTD ובשנים 1991-
1999 נשיא חברת Fitac LTD. כיום הוא גימלאי

בית הכנסת על שם אליהו הנביא

מקורות וביבליוגרפיה לתולדות הגניאלוגיה של יהודי רומניה *

לוסיאן זאב הרשקוביץ

מתורגם מאנגלית

ייתכן שהיו באוסף של איציק שוורץ-קארא פנקסים אחדים (ואילי מסמכים נוספים) שהיו במקורם באוסף של החברה ההיסטורית על שם ד"ר יוליוס ברש (Julius Barasch), שנוסדה בשנות השמונים של המאה ה-19 כדי להוכיח את משך הזמן של נוכחות יהודים ברומניה. מאוחר יותר התפרקה חברה זו, והאוסף עבר לידי של משה (מוזס) שוורצפלד, שהיה מזכיר החברה ועיתונאי יהודי. האוסף שלו כלל גם פנקסי קהילות וכתבי יד עבריים. לאחר מותו ב-1943, התפזר האוסף. חלקים ממנו נמצאים בישראל, בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, חלקים אחרים בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, אחרים בארכיון הכללי לתולדות ישראל של הפדרציה של הקהילות היהודיות בבוקרשט, וחלקים באוסף פרטי בארץ. במאה העשרים, לאחר ההתארגנות מחדש של "דת משה" (Mosaic Religion) ברומניה כתוצאה מהענקת שוויון זכויות אזרח ליהודי רומניה (1919-1923), התחילו הקהילות היהודיות, יחד עם בתי הדין הרבניים, לנהל את הפנקסים באופן מודרני יותר, כאיגודים. חברי הקהילה נרשמו, וכן נוהל רישום של לידות, נישואין, גירושין ופטירות. אולם, לא כל היהודים נרשמו כחברי הקהילה, ולעיתים רק אלה שהיו חברים בבית הכנסת נרשמו בפנקס. פטירות נרשמו לפעמים רק בפנקסי החברה קדישא, עם ציון מקום הקבר. למרבה הצער, אבדו רבים מהפנקסים. אחרים נשמרו בארכיון הפדרציה של הקהילות היהודיות בבוקרשט או בקהילות עצמן.

ארכיונים של בתי הספר היהודיים ברומניה, הכוללים רשימות תלמידים, נשמרים במסגרת הארכיון הלאומי הרומני בסניפיו המקומיים השונים (למשל סניף יאסי). אחרים נמצאים בארכיון הפדרציה של הקהילות היהודיות בבוקרשט. אחדים ניתנו למצוא גם בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי בירושלים ובארכיון חברת "כל ישראל חברים" בפריס, אבל מסמכים אלה נוגעים בעיקר לסיוע כספי.

בארכיון הלאומי הרומני בבוקרשט, יאסי וסניפים אחרים מצויים גם מסמכים מעניינים מסוג אחר, כגון התכתבות משפחתית, הכוללת מידע על בני משפחה של ה"אליתה" היהודית (מבחינה חברתית, דתית, השכלתית, מדינית וכלכלית). אחדים ממסמכים אלה מקורם במאה ה-18, אבל רובם בעיקר מהמאה ה-19 והמאה ה-20. מסמכים אלה כתובים בעיקר בשפה הרומנית, אך ישנם אחדים בעברית, יידיש, לדינו, צרפתית, גרמנית, רוסית, תורכית והונגרית. הקושי שנתקלים בו גניאלוגים בשימוש במסמכים אלה נעוץ בעובדה שהם לא נכתבו לשם מטרה גניאלוגית כלשהי,

מטרת מאמר זה היא להציג מספר מקורות מתועדים המשקפים את חקר הגניאלוגיה של יהדות רומניה. ננסה לענות על שתי שאלות: מה הם המקורות היהודיים והלא-יהודיים בתחום זה, והיכן נמצאים מקורות אלה עתה. המקורות היהודיים הם רישומים של הקהילות, של חברות קדישא, ושל איגודי סוחרים ובעלי מלאכה; כתובות על מצבות; רשימות תלמידים מבתי הספר היהודיים; ספרות שו"ת; זכרונות כתובים או זכרונות שעברו בעל פה והועלו אחר כך על הכתב; מכתבים, רישומים ותעודות משפחתיות. המקורות הלא-יהודיים הם מפקדי אוכלוסין ומבחר תעודות אחרות, בעיקר בשפה הרומנית. יש להזכיר גם את העיתונות היהודית.

מקורות מידע יהודיים

אם כי קהילות קטנות היו קיימות בנסיכויות הרומניות מולדביה וולאכיה (Wallachia) מאמצע המאה השש עשרה, אנו נעסוק בעיקר בתקופה של המאה ה-18 עד המאה ה-20, בעקבות גלי ההגירה הגדולים אל שתי הנסיכויות האלה (שאוחדו ב-1859 והיוו את רומניה המאוחדת) משלוש הקיסרויות השכנות: אוסטריה, רוסיה ותורכיה. מרבית יהודי מולדביה וולאכיה היו אשכנזים, והשתייכו לחוג התרבותי (kulturbereich) של גליציה ורוסיה, אך היתה קיימת בתוך קהילה זו גם קהילה ספרדית בלקנית קטנה.

הרישומים אודות הקהילות והחברות השונות שבתוכן נעשו בעיקר בתקופה בין 1770 ו-1870. בשנת 1999, פרסם ההיסטוריון איציק שוורץ-קארא רשימה של 75 פנקסים מ"רומניה הגדולה" (איחוד של הממלכה הישנה של רומניה, טרנסילבניה, בסרביה ובקובינה). רשימה זו כוללת את הפנקסים שנשמרו וגם פנקסים שאבדו, וידוע עליהם באמצעות מראי מקום וקטעים שפורסמו. עד עתה לא פורסם אף פנקס שלם מרומניה. אחדים מהפנקסים המוזכרים ברשימה של איציק שוורץ-קארא היו באוסף הפרטי שלו. לאחר מותו ב-2001, הועבר האוסף לארכיון הלאומי של רומניה, סניף יאסי. היו שמועות שאחדים מהמסמכים (ביניהם פנקסים) מהאוסף נתרמו או נמכרו במשך שנות חייו האחרונות, וייתכן שהגיעו לארכיונים ולאוספים פרטיים בישראל ובארצות הברית, ללא ציון המקור.

* מבוסס על הרצאה שניתנה במסגרת הכנס הבינלאומי ה-24 לגניאלוגיה יהודית שהתקיים בירושלים בחודש יולי 2004.

שיטתית לגבי המידע שניתן לשאוב מהכתובות. בתי העלמין המודרניים (שנפתחו אחרי 1866) לא נחקרו, אם כי אפשר לגלות בהם מידע גניאלוגי רב ומעניין.

מקורות מידע לא-יהודיים

בין המקורות הלא-יהודיים תופסים מקום חשוב מפקדי האוכלוסין. במפקדים פסקליים (כספיים) ישנים, עד לשנת 1859, נרשם מידע חשוב על ראשי משפחות יהודיות (משלמי מסים) ובני משפחותיהם. בשנות ה-1750 נערך המפקד הראשון מסוג זה במולדביה ובולאכיה, והוא בוצע על ידי המינהל הרוסי בתקופת הכיבוש הרוסי של הנסיכויות. מפקד חשוב אחר נערך ב-1824 בפקודת הנסיך המולדבי למטרות כספיות ומדיניות, והוא פורסם חלקית.

תוצאות המפקדים המודרניים חשובות ביותר. התיעד עליהם נשמר בארכיון הלאומי של רומניה, בסניפי בוקרשט ויאסי.

מקור לא-יהודי נוסף לגבי השנים 1870 עד היום הם פנקסי העיריות והמועצות המקומיות. הרישום בעיריות ובמועצות התחיל ברומניה מאוחר יחסית, ולא כל האזרחים טרחו להודיע לרשויות על הלידות, הנישואין והפטירות. משפחות רבות וגם יחידים החזיקו גם מסמכים אישיים שהוצאו על ידי רשויות העיר. גם מקורות אלה נשמרים בסניפים השונים של הארכיון הלאומי הרומני.

מקור לא-יהודי נוסף הוא רישום ההתאזרחות. רומניה היתה המדינה האחרונה באירופה שאפשרה ליהודיה להתאזרח. רק בשנת 1919 העניקה לכולם זכויות אזרח מלאות, אף על פי שכבר החל מ-1880 הוענקו זכויות ליחידים. הכרזה על הענקת שוויון זכויות כללי ליהודים נתאפשרה לאחר שרומניה חתמה בפריס על "חוזה המיעוטים" (Treaty of Minorities), שאושר ב-1923 על ידי החוקה הרומנית.

תאריכי ההתאזרחות של יחידים ומשפחות נרשמו בפנקסי העיריות והמועצות המקומיות, ושומרים עתה בסניפים השונים של הארכיון הלאומי.

מסמכים (יהודיים ולא יהודיים) וצילומים נמצאים גם בארכיונים ובאוספים שונים בישראל: הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים; יד ושם, ירושלים; מרכז גולדשטיין-גורן לחקר התפוצות, אוניברסיטת תל-אביב; אוניברסיטת בר אילן; המרכז לחקר יהדות רומניה, אוניברסיטה העברית, ירושלים; אקמאור (A.C.M.E.O.R.), האירגון העולמי לתרבות של היהודים יוצאי רומניה, תל אביב; יד זיכרון ליהדות רומניה, בית-הכנסת "יעקב יוסף, הרב צבי גוטמן", תל-אביב; אירגון יוצאי דורוהוי והסביבה, חיפה; מכון ברוש, בני ברק; מכון שפתי צדיקים, ירושלים; כולל רומניא, ירושלים; בית בסרביה, תל-אביב. כמו כן

אלא עסקו בעניינים כלכליים, משפחתיים, אינטלקטואליים או אישיים, המקיפים נושאים שונים. ניתן לשחזר תולדות משפחה רק דרך חיפוש בתיקים המכילים התכתבות הרשומה בתיק תחת שם משפחה מסוים.

ספרות השו"ת מכילה גם היא מידע גניאלוגי: השו"ת של רבנים מרומניה הישנה, כמו ר' יוסף לנדא, ר' אריה לייב רוזן, ר' בצלאל זאב שאפראן (הרב"ז), ר' חיים רולער, ר' חנוך שאפראן ואחרים, מהמחוזות האחרים של רומניה הגדולה, כמו ר' משולם ראט, ר' יהודה לייב צירלסון ואחרים, וכן מארצות אחרות, כמו ר' משה סופר (החתם סופר). גם בהערות, בהקדמות ובהסכמות לחיבורים רבניים נוכל למצוא מידע על המחבר ומשפחתו.

כתובות על מצבות הן מקור גניאלוגי חשוב, מאחר שהן מכילות את שם האב, מקום המוצא, מקצוע, ידיעת התורה של הנפטר ותאריך הפטירה, ולגבי נשים, לפעמים גם שם הבעל. ברומניה, "בתי עלמין ישנים" הם אלה שפעלו עד 1866 ונסגרו עם החלת החוק על איסור קבורה באזורי מגורים. אחדים מבתי עלמין אלה היו פעילים במאה ה-17 (יאסי, צ'ורקי Ciurchi, בוטושאן, דורוהוי), במאה ה-18 (בוקרשט-סבסטופול, באקאו, פיאטרה ניאמץ, גלאץ, רומן, סירט ואחרים), ובתחילת המאה ה-19. בית העלמין הוקם בדרך כלל על שטח קרקע בסמוך לרובע היהודי, שניתן ליהודים או נקנה למטרה זו. אם בתי עלמין אלה היו נשמרים, הם היו מספקים לנו תמונה על חי היהודים בעבר. למרבה הצער, רבים מבתי העלמין הישנים במולדביה וולאכיה נהרסו, חלקם כתוצאה מקשיי תחזוקה וחלקם בגלל ונדליזם אנטישמי. בתי העלמין הישנים בפיאטרה ניאמץ ורומן נהרסו בחלקם בסוף המאה ה-19, לפי צווים של ראשי עיר אנטישמיים, שהצדיקו את ההריסה בנימוקים של בריאות הציבור או צורכי ארכיטקטורה. באותם הנימוקים השתמשו בתקופת השואה, כאשר הרסו בתי עלמין ישנים אחרים, כמו אלה של בוקרשט-סבסטופול, יאסי וגלאץ.

מרבית הכתובות לא הועתקו ואבדו. רק כתובות על מצבות של אישים חשובים (רבנים, רופאים, תלמידי חכמים, מנהיגי הקהילה, או יהודים אמידים) נרשמו על ידי משלחות שאורגנו בשנות ה-1880 על ידי החברה ההיסטורית ע"ש ד"ר יוליו באראש, או משלחות אחרות שאורגנו מאוחר יותר, עד לשנת 1940. לעיתים נוספו גם שמות הרעיות והבנות. בית העלמין הישן ביאסי נחקר על ידי נ' בלדיצ'אנו (N. Beldiceanu), ו' שוורצפלד ומ' בראונשטיין-מבשן (Braunstein-Mibashan), במסגרת החברה ההיסטורית ע"ש ד"ר יוליו באראש שהוזכרה לעיל. מחקרים מאוחרים יותר התבססו על הרישומים שלהם. מספר קטן של מצבות הועברו מבתי העלמין הישנים לחדשים. בית העלמין בסירט (Siret) הוא היחיד ברומניה שנחקר בצורה

נמצאים מסמכים במוזיאונים להיסטוריה היהודית ברומניה, בערים בוקרשט, יאסי ובקאו.

העיתונות היהודית ברומניה, שפעלה החל משנות ה-1850, כוללת גם היא מידע גניאלוגי חשוב, במכתבים למערכת ובמדורים אחרים. הדבר נכון בעיקר לגבי אישים מפורסמים ומשפחותיהם. העיתונים היהודיים ברומניה, בשפות שונות, שמורים בעיקר בספריית האקדמיה הרומנית ובספריית הפדרציה של הקהילות היהודיות ברומניה, שתיהן בבוקרשט. רוב העיתונים צולמו במיקרופילם ומאוחסנים בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים.

ההתעניינות בגניאלוגיה של יהודי רומניה החלה בשנות ה-1870. ה"משכילים" מבין יהודי רומניה, אם כי לא היו היסטוריונים, ניסו להוכיח שמקורם "רומני-יהודי" ושאבותיהם חיו ברומניה, כדי להבטיח לעצמם את זכויות האזרח שהוענקו. הראשון בין משכילים אלה היה יעקב פסאנטיר (Psantir), בספרו ביידיש (פסאנטיר, 1873). בשנים 1887-1889, היתה פעילה החברה ההיסטורית על שם ד"ר יוליוס ברש, וחבריה ליקטו מקורות בנושא תולדות יהודי רומניה לאותה מטרה. בין חבריה – האחים אליאס, וילהלם ומשה שוורצפלד, יעקב פסאנטיר, משה גסטר, אליעזר שיין-סאיניאנו, יצחק דוד באל, מנחם מנדל בראונשטיין-מבשן, א"ד בירנברג, י' פייגעלעס, ישראל שפירא, דוד פאווס (Paves) ואחרים. הם גם פרסמו רשימות של מקורות מלוקטים וכן זכרונות של יהודים ויהודיות שנולדו בנסיכויות רומניה, ביום השנה לייסוד החברה וב"שנתון ליהודים" (Yearbook for Israelites) בעריכת מזכיר החברה, משה שוורצפלד.

מאיר אברמוביץ הלוי ושותפיו פרסמו בשנת 1930 בשנתון סיני בבוקרשט קטעים מהפנקסים, וכן מבחר מכתובות המצבות. קטעים אחדים מהפנקסים פורסמו מחדש בבוקרשט בשנת 1948, בחוברת של לור רונבאום (אליעזר אילן). בשנים 1938-1955 ובשנות ה-1990 פורסמו קטעים אחרים על ידי איציק שוורץ-קארא, בכתבי עת שונים ובחבורות. בין השנים 1969-1994 פרסם שוורץ-קארא כתובות של מצבות מבתי העלמין היהודיים בבקאו, פיאטרה ניאמץ, בוטושאן, דוורווי ויאסי. פרסום זה מבוסס בעיקר על העתקי רישומים משנות ה-1880, ועל כתובות שזוהו על ידי המחבר עצמו. כתובות מבית העלמין הישן בבוקרשט הועתקו על ידי מאיר אברמוביץ הלוי והוכנו לדפוס על ידי לור רונבאום ואטנאסה נגואיצה (Athanasie Negoitã). כתובות אלה פורסמו ב-1965, על ידי אלכסנדר אליאן (Elian).

מסמכים גניאלוגיים שונים, ממקורות יהודיים ולא-יהודיים (עד 1850) פורסמו בסדרה מיוחדת שעסקה במקורות לתולדות יהודי רומניה על ידי ויקטור אשכנזי, מיכאי שפילמן-סבסטיאן, ליא בנימין, ולדיסלאו גיאמנט (בוקרשט, 1986-1998). אחדים

מהפנקסים מוזכרים ומנותחים על ידי תיאודור לוונשטיין-לביא בפנקס קהילות רומניה (ירושלים, 1969 ו-1980) ועל ידי אליהו פלדמן, במחקרו על אומנים ובעלי מלאכה יהודים והאיגודים שלהם במולדביה (1770-1860 לערך).

מסמכים הנוגעים ליהודי רומניה בתקופת השואה (חלקם בעלי עניין גניאלוגי) פורסמו על ידי ז'ן אנצל (Jean Ancel), בשנים 1986-1987. מסמכים אחדים, קטעי פנקסים וכתובות מצבות פורסמו גם ב"ספרי נוסטלגיה" וספרי היסטוריה מקומיים, החל מ-1929 ועד היום.

מספר מפקדי אוכלוסין פורסמו חלקית. בעשורים האחרונים פורסמו הוצאות מדעיות של מפקדים ישנים, כגון זה של סטלה מריאס (1996 Stela Maries). מסמכים הנוגעים לתלמידי בתי הספר היהודים ברומניה מוזכרים על ידי ליביו רוטמן וקרול ינקו, גם זאת בעשורים האחרונים.

מסמכים שהוזכרו בעבודות שונות אך לא פורסמו הם מסמכים הנוגעים לסטודנטים יהודים בצרפת, תלמידים יהודים מרומניה בבית הספר מקוה ישראל, מהגרים יהודים מרומניה בקיסרות הבסבורג, ארצות הברית וארגנטינה (סוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20). בשנים האחרונות פרסם ינקו בראונשטיין רשימה של סטודנטים יהודים באוניברסיטה של יאסי בשנים 1860-1948 ורשימה של בעלי עסקים יהודים במולדביה (1879-1950). רשימות אלה מבוססות על מסמכים שנמצאו בסניף יאסי של הארכיון הלאומי הרומני. בעלי עסקים מרומניה ומשפחותיהם מוזכרים גם במחקריו של אברהם רוזן. כתובות מבית העלמין בסירט (היחיד שנחקר שיטתית, כמוזכר לעיל), פורסמו בשנת 2000 בבוקרשט על ידי סילביו סאניה באינטרנט. סקירה מיוחדת של ROM-SIG, (קבוצת דיון גניאולי על יהודי רומניה) פורסמה בשנים האחרונות.

אילנות יוחסין אחדים פורסמו על ידי יהודים מרומניה, רובם על משפחות רבניות אשכנזיות, שהתייחסו למקורם בגליציה עם ענפים בארצות אחרות. חלק ממשפחות אלה נחקרו על ידי הרב מאיר וונדר. אחדים מהרבנים שנולדו ברומניה כתבו על המשפחות שלהם, וכללו מידע גניאלוגי. גם יעקב גלר ושלמה לייבוביץ-ליש פורסמו מידע גניאלוגי על משפחות רבניות ברומניה. סיפורי משפחות אחרות פורסמו על ידי ישראל בר אבי, שמעון רובינשטיין וטיבריו לוסטיג.

עלינו להוסיף כי אם אכן מחקר מדעי על תולדות יהודי רומניה באופן כללי היה קשה בתקופת השלטון הקומוניסטי, הרי מחקר בתחום הגניאלוגיה היהודית היה כמעט בלתי אפשרי. גניאלוגיה היתה פסולה, ונחשבה דיסציפלינה לא-מדעית, שארית של המגמה האריסטוקרטית להוכיח את המוצא, בלתי חשובה

וונדר, מאיר: מאורי גליציה. 5 כרכים. ירושלים, 1997-1978.

לביא, תיאודור & אנצ'ל, ז'אן (עורכים): פנקס הקהילות. רומניה. 2 כרכים. ירושלים, 1980-1969.

פלדמן, אליהו: בעלי-מלאכה יהודים במולדאביה. ירושלים, 1982.

פסאנטיר, יעקב: ספר קורות היהודים ברומעניע. לעמבערג, 1873.

קארא-שווארץ, יצחק: "יידישע צעכן אין מאלדאווע און וואלאכיי ביז אין דער העלפט פון 19טן יארהונדערט". בלעטער פאר געשיכטע, 14 (1961), עמ' 138-146. [עדות על יהודים במולדביה ובוולאכיה עד למחצית המאה ה-19].

רובינשטיין, שמעון: "בחיפוש אחרי משפחות רובינשטיין וגרינברג בנדודים ברוסיה, ברומניה, בתורכיה ובמצרים" שרשרת הדורות, 10/3 (1996), עמ' 4-10.

רובינשטיין, שמעון: זכרונות אהבה: נעוריו של נתן רובינשטיין, בוטושאן 1913-1930. ירושלים, 2003. רובינשטיין, שמעון: מברלאד עד גאלאץ ובחזרה: עדות ארנה רובינשטיין (גרינברג) על מצב משפחה. ירושלים, 2004.

רוטמן, ליביו (עורך): תולדות היהודים ברומניה. 5 כרכים. תל-אביב, 1996-2004.

לוסיאן זאב הרשקוביץ נולד ברומניה ב-1947. הוא קיבל תואר שני בהיסטוריה מאוניברסיטת יאסי (רומניה) וחי בישראל מאז 1972. הוא למד ספרנות באוניברסיטה העברית בירושלים וקורסים בתולדות ישראל באוניברסיטת בר אילן. מחקרים בתולדות יהודי רומניה הופיעו בפרסומים שונים. כיום הוא עובד כספרן מומחה בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ירושלים.

ובלתי מועילה להמונים, שעסקו בבניית הסוציאליזם. מסיבה זו הוזנחה לא רק הגניאלוגיה היהודית אלא גם הגניאלוגיה הרומנית, פרט למספר מקרים מיוחדים של נסיכים ומדינאים מן העבר. מלבד זאת, רבים גם פחדו לבנות גניאלוגיה אישית: החברה הקומוניסטית דחתה אנשים ממוצא "בורגני" ו"אריסטוקרטי" והפלתה אותם לרעה, לעומת יחסה החיובי לאנשים בעלי "מוצא חברתי בריא" – בנים, בנות ואחיינים של "פרולטרים" ו"איכרים עניים", כולם ילידי רומניה. מסיבה זו לא היו מעונינות משפחות רבות להציג את תולדות המשפחה, ואף השמידו מסמכים שהיו קיימים באוסף המשפחתי שלהם. החייאת ההתעניינות בגניאלוגיה היתה משימה קשה למדי, בגלל המחסור במסמכים משפחתיים, קשיים בחיפוש בארכיונים וחוסר ידע בשפות (עברית, יידיש, לדינו, רומנים עתיקה בכתב קירילי).

ביבליוגרפיה

(ראה גם ביבליוגרפיה לועזית בנוסח האנגלי של המאמר)

אילן, אליעזר [=רוזנבאום, לזר]: דברי ימי יהודי רומניה. [חולון], 1986.

ארנון, זאב: מרד הצועדים: יהודי רומניה במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20. ירושלים, 1995.

גלר, יעקב: הרבנות ברומניה במאה ה-20. רמת-גן, 2000.

גלר, יעקב: צמיחתה ושקיעתה של קהילה. תל-אביב, 1985.

דוד, שלמה (עורך): דורות של יהדות וציונות: דורות, סאון, מיכאילן, דאראבאן, הרצה, רדאון-פרוט. 5 כרכים. קרית ביאליק, 1992-2000.

הלוי, מאיר א. : "מתוך פנקסה הישן של קהילת בוקארשט". סיני (בוקארשט), 2 (1929), עמ' כט-לא.

וולדי-ורדי, יוסף (עורך): קהילת בקאן, היסטוריה יהודית מפוארת: ספר ר' מאיר אייבשיץ ז"ל. תל-אביב, 1990.

סיכומים ורשמים מפגישות קבוצות הדין המיוחדות (קד"ם)
Special Interest Group - SIG
במסגרת הכנס הבינלאומי ה-24 לגניאלוגיה יהודית, ירושלים, יולי 2004

הפגישה הבינלאומית השנייה של קד"ם הספרדים (Sephardic SIG)
מטילדה טג'ר

שמו, מקום מגוריו, וכן המשפחות והמקומות הקשורים למחקרו.

עוד בטרם הגיע ד"ר מלכא לארץ, הכנו ביחד רשימה של מגוון רחב של פרוייקטים, אשר רצינו להציע לפורום הזה. הנתונים נבחרו בעיקר מה"מדריך למקורות מידע גניאלוגיים ספרדיים ומזרחיים בישראל" אך גם נרשמו חומרים הנמצאים בארה"ב.

רשימה זאת מכסה 18 מדינות וקרוב למאה קבצים. את רוב הרישומים יש לתרגם לאנגלית ולמפתח, לטובת כלל המתעניינים. ניתן לראות את הרשימה באתר הבא: <http://www.orthohelp.com/geneal/projectlist.htm>

מספר אנשים התנדבו וכעת אנחנו מחפשים מקורות מימון כי רוב המקורות נמצאים בצורת מיקרופילמים. מכיוון שהסכומים הדרושים אינם גדולים, אנחנו מקווים שאחרי התגים בחודשים ספטמבר ואוקטובר 2004, המתנדבים יוכלו להתחיל לעבוד.

היה זה מפגש חשוב, ואני מקווה שהכנסים הבינלאומיים הבאים ילכו בדרך מארגני כנס ירושלים 2004 עם תוכנית ספרדית עשירה.

במפגש נכחו כ-50 איש, וגם חברתנו הותיקה, הגב' מזל לינברג-נבון כיבדה אותנו בנוכחותה.

לפי בקשתי לפני הכנס, נאות ד"ר ג'פרי מלכא לנהל את המפגש הזה.

ראשית סקר ד"ר מלכא את המצב הנוכחי של המחקר הגניאלוגי הספרדי. בשנתיים האחרונות פורסמו שלוש עבודות חשובות מאוד בתחום זה:

1. ספרו של ג'פרי מלכא Sephardic Genealogy שיצא לאור בסוף 2002.

2. ספרו של גילירמה פייגנבוים Dictionary of Sephardic Surnames שיצא לאור בסוף 2003.

3. המדריך למקורות מידע גניאלוגיים ספרדיים ומזרחיים בישראל, מאת יצחק כרם ומטילדה טג'ר, שהוגש כאחד הפרוייקטים שהוכנו לקראת הכנס הזה.

ד"ר מלכא הודה למארגני הכנס הזה על שדאגו לתוכנית ענפה בתחום הגניאלוגיה הספרדית שכמותה לא היתה בשום כנס קודם.

בשלב השני, עבר המיקרופון מאדם לאדם, וכל אחד מן הנוכחים הציג את עצמו בקצרה לפני שנשא את דבריו:

פגישת קד"ם לטביה (SIG Latvia)
מרתה לב-ציון

עובדת עליו – הוא הכנת מסד נתונים של כל ילדי בתי הספר היהודיים בלטביה, לפני מלחמת העולם השנייה.

קיימנו בחירות ומר ברי שי (Barry Shay), עורך העלון שלנו, נבחר ליושב ראש. הוא אפילו לא ידע אם הוא היה מועמד, אבל בחירתו היתה פה אחד! מייק גץ (Mike Getz) נשאר בתפקיד הגיבור. הקמנו ועדה שתפקידה לחבר תקנון, והחברים הבאים התנדבו: זאבה לוי, דון הירשהורן, וסיסי אפל. אם עוד חברים מעוניינים לעזור, אנא הודיעו לנו. סטן ובובי הרצבך התנדבו לעזור להכין מסד נתונים מהחומר שברשותי, על חלקת קורלנד בבית העלמין בעיר ניו יורק.

כפי שאפשר לראות, אנו מתקדמים ויש לנו גרעין חדש של מתנדבים ורעיונות. אני מבקשת גם מאחרים להצטרף אלינו ולעזור לנו לקדם את הקד"ם שלנו.

אני מתחילה סוף סוף להתאושש מהעייפות הטוטלית לאחר הכנס בירושלים. זה היה כנס בלתי רגיל. היו לנו למעלה מ-750 משתתפים מעשרים ושתיים ארצות: כנס בינלאומי ממש! רוב ההרצאות היו ברמה גבוהה מאוד. בערבים, לאחר יום עמוס, אנשים תהו אם יוכלו גם למחרת לקלוט את כל ההרצאות שיוגשו.

פגישת ה-SIG שלנו היתה בתחילת השבוע, והיה ייצוג מכובד של החברים. פרופסור דוב לוי, שהיה מעוניין לעזור לאנשים ש"נתקלו בקיר אטום" ולא יכלו להתקדם, ענה על שאלות מן הקהל. אלי ואלק (Eli Valk) מאיחוד יוצאי לטביה ואסטוניה בישראל הרצה בקצרה והסביר איך יכולים חברי הקד"ם להצטרף לאיחוד ולהיעזר בו. הוא חילק חוברת על האיחוד והארכיון שברשותו. אבלין ואלדשטיין (Evelyn Waldstein) הסבירה את הפרוייקט שהיא

פגישת קד"ם יהודי אנגליה

(Anglo-Jewish SIG)

ג'ו אייזקס

בפגישה נכחו שלושים וחמישה איש. היושב ראש היה ג'ו אייזקס.

קבוצה מתאמת (panel) ענתה על שאלות מהקהל. הקבוצה היתה מורכבת ממר אנתוני ג'וזף (Anthony Joseph), יושב ראש החברה הגניאלוגית היהודית של בריטניה הגדולה ולשעבר חבר בהנהלת IAJGS, גב' דורין ברגר (Doreen Berger) העומדת בראש JCR-UK SIG וסיימה לאחרונה את כתיבת שני הכרכים של הספר The Jewish Victorian והרולד לואין (Harold Lewin), המתגורר בירושלים, ששיכתב ומפתח רישומים מבתי כנסת שונים בלונדון ופירסם לאחרונה את רישומי הנישואין של בית הכנסת הגדול בלונדון 1885-1791.

משתתפי הפגישה באו מישראל, ארצות הברית, צרפת, הולנד, איטליה, אוסטרליה, קנדה והממלכה המאוחדת. השאלות הקיפו נושאים כמו איך למצוא רישומי לידות-נישואין-פטירות ורישומי בתי עלמין, איך למצוא את מקום הקבורה של קרוב משפחה מסוים, טיפול בצוואות ועוד. השאלות התייחסו לא רק ללונדון אלא גם למנצ'סטר ולאירלנד.

התקיימו דיונים וחילופי מידע בין המשתתפים. דורין הרצתה בקצרה על הכרך השני של ספרה החדש.

היתה תגובה חיובית להצעה לערוך פגישות קד"ם בישראל לעתים מזומנות. הפגישה הסתיימה בהבעת תודה לקבוצה המתאמת על ניהול הפגישה ולליאוני פלאק (Leonie Flack) על רישום הפרוטוקול.

פגישת קד"ם ליטא (LitvakSIG)

שלום ברונשטיין

הפתעה נעימה ציפתה לנו: קד"ם ליטא הגישה לכל הנוכחים תקליטור ובו: (1) מדריך יושבי ראש אזוריים; (2) טופס למתן תרומות; (3) מדריך עירות (Shtetl Directory) הנותן את השם הליטאי הנוכחי של המקום, שמות המקום בעבר, הקואורדינטות, האזור, המחוז וכתובת אתר האינטרנט, אם יש. רשומים מאתיים ושמונים מקומות. זהו כלי עבודה נהדר לכולם. עוד בתקליטור – פירוט, איך לחפש במסד הנתונים של ליטא (All Lithuania Database) וכן רשימת הרישומים שצולמו על ידי החברה הגניאלוגית של מדינת יוטה (GSU).

יכולנו להמשיך את הפגישה עוד הרבה שעות. לא היה די זמן לכל השאלות שהמשתתפים ביקשו לשאול, והשיחות בקבוצות קטנות נמשכו זמן מה, עד שהיה עלינו לפנות את האולם לפעילות אחרת. אנו מודים לראשי קד"ם ליטא על מאמצייהם להביא לפנינו חומר כה רב ולהעמידו לרשותנו.

פגישת קד"ם ליטא התקיימה ב-8 ביולי, עם כ-75 משתתפים. אם כי חלק מהמשתתפים הכירו זה את זה, הרי לאחדים מאיתנו זו היתה הפעם הראשונה שפגשנו פנים אל פנים את האנשים שניהלנו איתם במשך שנים התכתבות אלקטרונית בלבד. ג'ודי בסטון (Judy Baston) וג'ודי לנגר סרניימר קפלן (Langer-Surnamer Caplan) שימשו כיושבות ראש. נדונו נושאים שונים ומספר ניכר של משתתפים הציעו הצעות לפתרון הבעיות שהועלו בדיון. בין המשתתפים שהציגו את עצמם היה מר עמנואל שלום שהקדיש הרבה מזמנו, מאז יציאתו לגימלאות, לאיגוד יוצאי ליטא בתל אביב. עמנואל, יליד קובנו שעבר אחרי המלחמה לדרום אפריקה, משמש היום כמנהל האיגוד. הוא הרצה על התוכנית העומדת לפני ביצוע: להעמיד לרשות חוקרי ליטא את כל המקורות הנמצאים בארכיון האיגוד. אנו מקווים כי בעתיד יתקיימו יותר חילופי מידע בין החברים – כולנו נוכל להפיק מכך תועלת.

פגישת קד"ם רבנים (RAVSIG)

יהודה קלוזנר

שהועלתה על ידי מר הרשקוביץ ונדונה לאחר מכן היתה האמינות המפוקפקת של חלק מהנתונים בתחום הגניאלוגיה הרבנית. הדיון היה ערני ומקיף. מר הרשקוביץ יצר הרבה קשרים והבטיח את התמיכה ושיתוף הפעולה של רבים מבין המשתתפים.

ביום שלישי 6.7.04 התקיימה פגישת קד"ם רבנים. ניהל את הפגישה מר יהודה הרשקוביץ, יו"ר זמני של קד"ם רבנים, והשתתפו בה 50-60 איש. הפגישה נמשכה כשעתיים. לאחר דברי פתיחה של מר הרשקוביץ, התקיים דיון והוקדש פרק זמן לשאלות ותשובות, ולבסוף נאמרו דברי סיכום. הבעיה העיקרית

ביום 8.7.04 התקיים המושב המוקדש לגניאלוגיה רבנית. המנחים היו מר מיכאל הוני (Michael Honey) וד"ר יהודה קלוזנר. לאחר הקדמה קצרה ודברי תורה על פרשת השבוע (פרשת פינחס) הקשורים לגניאלוגיה, הוצג המרצה הראשון, הרב מאיר וונדר. נושא הרצאתו של הרב וונדר היה מקורות שיש להתייחס אליהם בזהירות. הוא גם הזכיר את הכרך השישי של ספרו **חכמי גליציה** שהוא מכין עתה לדפוס, ושני פרויקטים נוספים שהוא עובד עליהם: פרויקט פרטי של כתיבת ביוגרפיות קצרות של תלמידי חכמים ורבנים, ופרוייקט של רישום קורבנות השואה שאינם רשומים עדיין. האחרון מבוצע ב"מכללה ירושלים לבנות" בשיתוף עם "המרכז לחקר השואה".

המרצה השני והמרצה השלישי, שהוצגו על ידי מר מיכאל הוני היו הרב דוד שפירא ומר דוב כהן. הרב שפירא דיבר על מציאת מקורות רבניים שאינם במובהק בעלי אופי גניאלוגי, כגון הקדשות, הסכמות, רשימות של פרענומראנטען, נספחים וביבליוגרפיות, וכמו כן התכתבות בין רבנים – באופן כללי או בהתייחסות לשו"ת.

הרצאתו של מר כהן התרכזה במקורות של ספרות רבנית ספרדית לאחר גירוש ספרד. הוא חילק ספרות זו ל"ספרות דרשנית" ו"ספרות הלכתית" – שתיהן עשירות בנתונים ובפרטים. הוא הציג דוגמות רבות ממשפחות באיזמיר, תורכיה. המרצה הרביעי, שרבים ציפו לשמוע אותו, הרב ד"ר יצחק אלפסי, לא הופיע.

המנחים נתבקשו להקצות מספר דקות בסיום המושב ולהציג את מר יצחק פומרנץ וקבוצתו, הפועלים בחסות הסוכנות היהודית ובונים אתר אינטרנט שדרכו יוכלו להתקשר ביניהם אנשים מבוגרים יותר. בהעדר המרצה הרביעי, היה להם זמן מספיק כדי להציג את עבודתם. אלתור זה משך אליו תשומת לב רבה, ונשאלו הרבה שאלות בנושא.

לאור השאלות שנשאלו לאחר כל הרצאה, נראה שההרצאות עוררו הרבה עניין. לפני סיום המושב, הביעו המנחים תודה בשם הקהל הנוכח למייסדת ויושבת ראש הראשונה של RAVSIG, גב' שירלי רוטביין פלאום (Shirley Rotbein Flaum) ואיחולי הצלחה ליו"ר הזמני מר יהודה הרשקוביץ.

פגישת קד"מ גרמניה (GERSIG)

מקורות גניאלוגיים ליהודי גרמניה בירושלים

אסתר רמון

(HOMBURGER). אבל הממצא המרגש ביותר היה ספר גדול בכריכה שחורה בשם **לוחות הצאצאים של משפחת הומבורגר (Die Stammtafeln der Familie HOMBURGER)**, שהכיל 37 דפים עם מידע גניאלוגי, החל מלב (Loew) ה**ומבורגר** שהגיע לקארלסרוואה בשנת 1721 ועד לדור של אמי. כל בן משפחה נרשם, עם שם האישה, הסבים והילדים, והתאריכים המתאימים. כאשר בדקתי מקרוב, הכרתי את כתב ידה של אמי והבנתי שהיא כתבה את הדברים אחרי 1920, השנה שנולד אחי הגדול ממני. איש מבני המשפחה לא ידע שהיא כתבה דפים אלה. מאוחר יותר קיבלתי דפים דומים מבני משפחה אחרים בחיפה ובציריך, עם פירוט על ענפי המשפחה שלהם. במדור אינוונטר (Inventar) שבארכיון מצאתי מכתבים בכתב ידו של סבי, שכתב מספר חודשים לפני שגירשו אותו לגורס (Gurs) שבדרום צרפת.

למדתי הרבה מדפים אלה. סבתי מצד אמי, שנולדה בהנאו, היתה בת משפחת **אופנהיים** מויצנהאוזן (Witzenhausen). מצאתי צילום של תרשים עץ משפחה יפהפה של משפחת **אופנהיים**, שצויר ביד ועל כל ענף צוינו שמות בני המשפחה ורעיותיהם, לפעמים גם תאריכים. לאחר ניסיונות רבים לקשור עץ זה עם הענף שלי, פיענחתי סוף סוף בדור האחרון את שמו של ד"ר היינץ **אופנהיימר**, בוטניקאי בירושלים.

פגישת קד"מ (קבוצת דיון מיוחדת) גרמניה התקיימה ביום א' 4 ביולי 2004. השתתפו בה כ-30 חברים, ביניהם חברינו מחג"י (החברה הגניאלוגית הישראלית) מרתה לב-ציון, סוזן סלמון וג'ים בנט ואחרים. המנחה היה מר ורנר פרנק (Werner Frank) מקליפורניה. נושא השיחה שלי היה: **מקורות גניאלוגיים בירושלים לחקר יהודי גרמניה, מתוך ניסיוני האישי**.

קידום המחקר הגניאלוגי, המתאפשר על ידי שימוש במקורות הגניאלוגיים העשירים הקיימים בירושלים, השתקף בצורה בולטת במחקר האישי שלי. על כן בחרתי להרחיב קצת את הדיבור על מחקר זה, שבמהלכו השתמשתי בארכיון של מכון ליאו בק, בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, ובמונוגרפיות של ד"ר פאול יעקובי.

בשנת 1984 התחלתי לחקור את משפחת סבי מצד אמי, משפחת **הומבורגר** מקארלסרוואה (Karlsruhe). המקור הראשון היה הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי. במדורים G5 ו-G1 בדקתי את הפנקסים של הקהילה היהודית בקארלסרוואה לשנים 1810-1940. אלה הם צילומים מוקטנים מאוד של דפים כתובים בכתב יד, באותיות גותיות. מצאתי מספר גדול של בני משפחה וגם עץ משפחה של משפחת **אטלינגר** (ETTLINGER) שהתחתנה עם בני **הומבורגר**

מאשר ב"יד ושם" והספרייה במכון ליאו בק בניו יורק. בעזרת ספרים אלו, עלה בידי לקשור קשרים עם בני משפחתי בישראל ובארצות אחרות.

ואחרון אחרון חביב: המונוגרפיות של ד"ר פאול יעקובי. אם יש לחוקר מזל וד"ר יעקובי חקר את משפחתו או משפחה שעמה באת בקשרי נישואין, הרי הוא ימצא אוצר של מידע.

לסיכום – המקורות החשובים שציניתי, ומקורות אחרים כמו "יד ושם", גנוז המדינה והארכיון הציוני המרכזי, כולם נמצאים בירושלים והגישה אליהם נוחה. אם מצרפים למקורות אלה את האינטרנט, הרי נפתחות אפשרויות חדשות בחקר הגניאלוגיה המשפחתית וחיזוק הקשרים עם גניאלוגים אחרים בעולם.

פגישת קד"ם דרום אפריקה (SA SIG)

בריל ביילסון

www.jewishgen.org/Safrica/newsletter/index.htm

פגישת קד"ם ד"א בכנס ירושלים 2004

המרצים היו שאול איסרוף ובריל ביילסון. שאול הציג סקר מקיף על קבוצת הדיון של דרום אפריקה ומסר מידע על העבודה החשובה הנעשית בעזרת מסד הנתונים של "מקלט זמני ליהודים" (Jews' Temporary Shelter) ו"המרכז להגירה יהודית וחקר הגניאלוגיה" במסגרת מרכז קפלן, אוניברסיטת קייפ טאון, דרום אפריקה. האתר הוא <http://www.uct.ac.za/depts/kaplan/> שאול דיבר גם על הגירת יהודי גרמניה לדרום אפריקה במאות התשע עשרה והעשרים וכן על פרויקט בתי העלמין היהודיים בדרום אפריקה, פרויקט הנוער הציונית ופרטים כלליים על האתר של הארכיון הלאומי. באתר זה ניתן למצוא מידע על תעודות התאזרחות ועל משרד הפנים שבו ניתן לקבל פרטים על לידות, נישואין ופטירות.

בריל חילקה רשימה של מקורות גניאלוגיים בדרום אפריקה. המשתתפים מצאו עניין רב בקד"ם ד"א ופעילותה, ודיון ערני התפתח לאחר ההרצאות. רבים מהמשתתפים ידעו כי יש להם קרובי משפחה בדרום אפריקה אך לא ידעו איך לאתר אותם. רשימת המקורות עשויה בהחלט לעזור להם.

בריל ביילסון (Beryl Baleson) היא המרכזת של "קבוצת הדיון המיוחדת דרום אפריקה" בישראל. balden@zahav.net.il

בעזרת עמיתי, מצאתי את בתו וקיבלתי ממנה מידע על סבה ד"ר יוליוס ודודה פרופ' פרנץ אופנהיימר, סוציולוג מפורסם שתכנן את היישובים השיתופיים הראשונים בארץ ישראל. כך הצלחתי להוסיף לתרשים גם את הענף שלי, שלא הופיע בעץ. סבתי מצד אבי היתה קלרה בוכשטיין (BUCHSTEIN) מהכפר Kunreuth בבוואריה. מצאתי בארכיון את הפנקס המקורי של הקהילה היהודית בכפר, בכתב יד ברור ביותר. כך עלה בידי לשחזר את הדורות הראשונים של משפחתי.

מקור אחר בירושלים הוא מכון ליאו בק על ספרייתו והארכיון שבו. ברשותם חומר המכיל מידע גניאלוגי רב שיהודים מגרמניה אחסנו שם, וכן ספרים רבים על קהילות יהודיות במרכז אירופה, לפעמים אפילו יותר

קבוצת הדיון המיוחדת (קד"ם) לגניאלוגיה יהודית בדרום אפריקה הוקמה רשמית בזמן הכנס הבינלאומי של IAJGS בלוס אנג'לס בשנת 1998, על ידי מייק גץ (Mike Getz) ושאול איסרוף (Saul Issroff). הקבוצה הוקמה כדי לשמש פורום להחלפת דעות ועצות (טיפים) למחקר. המידע שהקבוצה יכולה לספק עשוי לעזור לאלה חוקרים את תולדות המשפחות היהודיות בדרום אפריקה, לסוטו (באסוטולנד), בוצאנה (בצ'ואנלנד), זימבאבה (רוזויה הדרומית), זמביה (רוזויה הצפונית), מוזמביק וקונגו לשעבר. מאז 1998 שלחה קד"ם דרום אפריקה נציגים לכל הכנסים של IAJGS.

מספר החברים בקבוצתנו הוא 300, ויש לנו מרכזים באוסטרליה, אנגליה, ישראל, דרום אפריקה וארצות הברית.

הקבוצה מקיימת גם אתר אינטרנט www.jewishgen.org/safrica. כתובת זו היא פתח (פורטל) למידע מקיף על המחקר הגניאלוגי בדרום אפריקה, והוא מספק קישוריות גם למקורות אחרים, כגון מסדי נתונים הנוגעים לדרום אפריקה, ומיקרופילמים הנמצאים בספריית המורמונים.

דפי המידע על דרום אפריקה באתר JewishGen נמצאים בכתובת www.jewishgen.org/infofiles. דפים אלה מספקים מידע לרוב על תולדות הקהילות היהודיות בדרום אפריקה והרקע שלהם.

משנת 2000 מוציא קד"ם ד"א רבעון, שהחברים בקבוצה מקבלים כחלק מזכויותיהם. הנחיות להרשמה ניתן למצוא באתר

פגישת קד"ם הונגריה (SIG Hungaria)

רוברט נוי

- רישומי לידות, נישואין, פטירות – כ-11,000 המרכזים הם:
גארי דייטש (Gary Deitch) – מישקולץ (Miskolc)
אלפרד זילברמן – Satoralujhely
רוברט האנסקום – Llara
פאם וייסברגר – קארס (Karsz)
עדינה מייקלסון – יאסבאריין (Jaszbereny)
סטנלי בלום – מאד (Mad)
ספרי יזכור
  - רישומי בתי עלמין (JOWBR) מהמקומות הבאים: Győr, Eger, Kisvárd, Presov, Vranov, Taplou, Doba, Kosice, Munkacs, Szighet
  - רישומי טרנספורטים מ-Vranov.
  - רישומים ממחלקת המדינה של ארצות הברית.
  - רישומים מהשוואה, מכיל 10,000 רישומים. מרכז קארול רובינסון.
- פרוייקטים עתידיים**
- לארגן את נתוני המפקד מ-1869, מהמחוזות הבאים: Bereg, Maramaros, Bihar, Heves, Lipto, Komarom, Moson, Nograd, Nyitra, Saros, Szepes, Zemplen, Megyek, Szabolcs. זקוקים למרכז.
  - להמשיך בפרוייקט ספרי ה"יזכור" ופרוייקט JOWBR. דרושים לנו בדהיפות מתנדבים.
- קד"ם הונגריה כולל את החלק ההונגרי של הקיסרות האוסטרו-הונגרית, המכונה לעיתים "הונגריה הגדולה" או הונגריה שלפני טריאנון (Pre-Trianon Hungary) – הכוונה לחוזה טריאנון שלאחרי מלחמת העולם הראשונה, שעל פיו פורקה הקיסרות האוסטרו-הונגרית.
  - בפגישה הוצגו: מטרת הקד"ם, החברים, הפרוייקטים שהושלמו והפרוייקטים המתוכננים לעתיד. הצגת הדברים לזותה ב-13 שקופיות. בסיום נשאלו שאלות הבהרה שונות.
  - בעלי התפקידים של קד"ם הונגריה הם: ויויאן קאן - יו"ר, קרלו רובינסון - מרכז המחקר ומנהל אתר האינטרנט, ואלפרד קליין - גזבר.
  - לקד"ם הונגריה קבוצת התכתבות, במסגרת Jewishgen.
  - הפרוייקטים העיקריים הם שיכתוב נתונים והעלאתם לאינטרנט, במסגרת מסד הנתונים הכל-הונגרי All base (Hungary Data), כדלקמן:
  - יהודים במפקד האוכלוסין ההונגרי מ-1928, מכיל 23,800 רישומים. מרכז אריק בלוך.
  - מפקד היהודים ב-1848, מכיל 42,000 רישומים. מרכז רוברט נוי.
  - יהודים במפקד 1869, מכיל 16,000 רישומים. אין מרכז.
  - מפקדים אחרים המכילים 11,680 רישומים, כולל רישומים מקבוצת טרנצ'ין (Trencin).

קד"ם ביאליסטוק בכנס ירושלים

(BIALYGen)

מרק הלפרן

- א. בערך חמש מאות כתובות של מצבות מבית העלמין של ביאליסטוק שתורגמו לפולנית על ידי רשות שימור האתרים הפולנית, בשנת 1985.
  - ב. פנקסי נישואין של הרבנות המקומית 1923-1924.
  - ג. קטעים מפנקסי הקהילה הכוללים רישומי לידות, נישואין ופטירות מהשנים 1896-1939: ספר הפטירות 1926-1927 ורישומי נישואין 1929-1930.
- כתובות המצבות וכן רישומי הנישואין 1929-1930 הועתקו ויוכנו להם מפתח.
- מרכז ביאליסטוק בניו יורק (ארצות הברית) כולל אוסף נרחב של כרטיסים ובהם מידע על אנשים
- להלן חלק מהמקורות שהוזכרו.
- הארכיוון המרכזי לתולדות עם ישראל בירושלים. רבים מהרישומים הנוגעים לביאליסטוק והאזור מקוטלגים לפי שם העיר, ולהלן הפירוט:
- קד"ם ביאליסטוק קיימה את פגישתה השנתית השנייה ביום חמישי, 8 ביולי 2004. השתתפו למעלה מעשרים חוקרים המתעניינים בערים ובעיירות Bialystok, Bielsk Podlaski, Bocki, Bransk, Ciechanowiec, Grodek, Hajnowka, Jalowka, Jasionowka, Krynki, Sokolka, Sokoly, Trzcianne, Tykocin. הפגישה סיפקה הזדמנות להחליף ידע על מקורות חדשים לגבי ביאליסטוק והסביבה, ובמיוחד מקורות המצויים בישראל.

שהונצחו בדרך זו בידי חברי הלנדסמנשאפט (ארגון יוצאי ביאליסטוק) בניו יורק. אחד מחברינו התנדב לנסות להשיג רשיון גישה לאוסף זה.

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי מחזיק קופסות רבות של חומר ארכיוני שלא קוטלג מעולם. אחד המשתתפים בפגישה התנדב לעזור בארגון וקטלוג החומר.

רשימה של בעלי נכסים מביאליסטוק משנת 1910 הוזכרה על ידי אחד המשתתפים. אנו מבקשים ממשותף זה למסור לנו יותר פרטים על מידע זה ועל החומר המצוי שם.

המכון להיסטוריה יהודית בוורשה מחזיק גם הוא חומר הנוגע לביאליסטוק.

שניים מתוך שבעת היעדים של BIALYGen, שצוינו בפגישה השנתית הראשונה בושינגטון הם:

1. להשיג ולמפתח את הרישומים מהגימנסיה היהודית בביאליסטוק.
2. לחפש בישראל אוספי מידע על האזור ולמפתח אותם.

נציגי BIALYGen בכנס ירושלים התחילו לעבוד על ביצוע יעדים אלה. לארגון יוצאי ביאליסטוק בארץ קשרים חזקים לגימנסיה היהודית ולמחבר **הרוח בת האלמוות – הגימנסיה היהודית בביאליסטוק – פולין 1939-1919**.

ביקור בקריית ביאליסטוק בארץ

בחסות BIALYGen ובהנחיית גב' עדה הולצמן, ידידה גדולה של יוצאי ביאליסטוק בארץ ובעולם, נערך ביום שישי 9 ביולי ביקור בקריית ביאליסטוק. בביקור השתתפו כ-12 מיוצאי ביאליסטוק שהיו בכנס. תמונות ומידע נוסף ניתן לראות באתר האינטרנט שהקימה גב' הולצמן להנצחת ביאליסטוק:

<http://www.zchor.org/bialystok/bialystok>.

htm

זאב באלגליי (Balglej), יושב ראש ארגון יוצאי ביאליסטוק, הציג את ארגונו וסיפר על פעולותיו הראשונות בתחילת שנות החמישים, כאשר הוקמה הקהילה כמקום שבו יוכלו להתיישב ניצולים שהגיעו מאירופה. מכספים שנתרמו על ידי מרכז יוצאי

ביאליסטוק בניו יורק הוקמו 251 יחידות הדיור הראשונות, שהן כיום חלק מהיישוב יהודי. רחובות במקום נקראים על שם אישים מפורסמים מביאליסטוק. בקהילה מרפאה, שני מעונות ילדים, בית כנסת יפה, אולם הופעות, ארכיון, ספרייה וקיר זיכרון. רבים מחברי הארגון עדיין שומרים על קשרים הדוקים עם ביאליסטוק, והארגון סיפק תקציב להנצחת תולדות היהודים בעיר. הארגון הקים אתר זיכרון במקום שעמד בית הכנסת הגדול, שנשרף כליל על ידי הנאצים, כאשר בתוכו 2,000 מיהודי העיר.

חנה קיצלשטיין (לבית לין), הארכיונאית, הרצתה לפני הקבוצה וסיפרה על ביאליסטוק היהודית שלפני המלחמה, שחיו בה 60,000 יהודים (70 אחוזים מכלל האוכלוסייה). היא גם ציינה את המאורעות שהביאו לייסוד קריית ביאליסטוק והגישה סקירה על אוספי הארכיון והספרייה:

<http://www.zchor.org/bialystok/children>.

htm.

אווה קראקובסקה היתה מהלוחמות הצעירות במרד גטו ביאליסטוק ואחת מארבעת הניצולים. היא סיפרה על חוויותיה בגטו, לחימתה כפרטיזנית לאחר שהצליחה להימלט בזמן חיסול הגטו וחזרתה למקום לאחר המלחמה. פרטים באתר:

<http://www.zchor.org/bialystok/response>.

htm.

שמאי קיצלשטיין, ניצול אושוויץ ומחנות אחרים, סיפר על זיכרונותיו מכניסת הנאצים לעיר וימי הכיבוש הראשונים. הוא היה עת לשרפת בית הכנסת הגדול. ראה

<http://www.zchor.org/bialystok/kizelstein>.

htm.

הקשרים שנוצרו בעקבות הביקור בקריית ביאליסטוק יביאו תועלת – כך אנו מקווים – הן לחברי קבוצתנו והן לארגון הישראלי. שתי הקבוצות מעוניינות לשמר ולזכור את אבותינו שחיו ושגשגו בביאליסטוק לפני השואה.

מרק הלפרן, נשיא החברה הגניאלוגית היהודית של פילדלפיה רבתי (JFSGP), חוקר את שורשיו בפולין ובגליציה במשך עשר השנים האחרונות. הוא המיסד והמרכז של BIALYGen, קבוצת המחקר הגניאלוגית היהודית לאזור ביאליסטוק.

חיי הקהילה היהודית בברודי
כפי שמשתקפים מתוך המחקר על משפחת גלס
אדוארד גלס
מתורגם מאנגלית

מאבותיו דוד הלוי סגל, בעל **טורי זהב**, ה"ט"ו. רישומו הלידות, הנישואין והפטירות מברודי מאשרים כי השמות **גלס ולבוש** שימשו כשמות חלופיים במשפחה, במשך מספר דורות. קיים מקור נוסף שבו הכינוי **לבוש** משמש לאחד מצאצאיו הידועים: הכתובת על מצבת ר' נחמיה **לבוש** מוילנה מציינת כי אביו ר' זאב **לבוש** הוא צאצא של ר' מרדכי **יפה** (גלס 2002).

מנהג זה – ציון האבות המפורסמים – מספק רמזים חשובים ומועילים בחקר הגניאלוגיה הרבנית, ומראה, כמו כן, כמה חשוב היה הייחוס והמעמד בקהילה, שבה הלימוד הקדים בחשיבותו את העושר, בקביעת המעמד בחברה. משפחות כמו **באב"ד**, **חייעס**, **מרגליות**, **שפירא** ואחרות הצטיינו בייחוס עתיק, לימוד תורה והשכלה, ועושר. הרבנים הבולטים נהנו ממקום מכובד בסולם החברתי, והאיזון בין לימוד תורה וייחוס מצד אחד, ועושר ונכסים מצד שני, נשמר בצורה עדינה בקביעת השידוכים בין משפחות.

קשרי נישואין

משפחת **גלס** היתה בעלת קרקעות, בתים, ובית מלאכה לייצור נרות. כנראה שהיה להם מונופול על אספקת נרות לקהילה (גלס 2002). ממחצית המאה ה-17 עד לתחילת המאה ה-18 (רישומי בית הדין מתייחסים לחלק מתקופה זו), המשפחה היתה במצב כלכלי טוב מאוד. החברות בקבוצת הקלאוס הביאה עימה יוקרה רבה. בתקופה זו נרשמו קשרי נישואין עם משפחות רבני ברודי: השל **הכהן**, מאיר **פרנקל**, יהודה לייב **זנדל**, ברוך **מרגוש** ואחרות. כתובה משנת 1817, מחתונה בין משפחות גלס ומרגוש מכילה מספר פרטים מעניינים, כגון המעמד היחסי של המשפחות המשתתפות, גיל החתן, השימוש ברובל הרוסי (בין יתר המטבעות, בעיר שהיתה צומת מסחר חשוב בין הקיסרות האוסטרית והקיסרות הרוסית), וגם התייחסות לטקס החליצה.

דוגמה נוספת לכתובה אנו מוצאים ברשומה מס' 1420: אברהם (רווק) בן משה **גלס**, בן ר' יוסף **וסקייבניץ** (VASKIEVONIE) נשא לאשה את טאובה, בת ר' יוסף **קאלישר**, בן ר' ברוך **מרגוש**, ביום שישו ו' בתמוז תקע"ו [יולי 1817]. ר' משה **גלס** הבטיח לשלם את הסכום של 450 רובלים רוסיים, לתמיכה בזוג הצעיר במשך שלוש השנים הראשונות של נישואיהם ולשלם עבור בגדיהם, וכן שכר לימוד. ר' יוסף **קאלישר** העניק סכום של 100 רובלים רוסיים. אחי

הקדמה

מחקר זה על קשרי המשפחה תחילתו ברישומי בית הדין של ברודי בראשית המאה ה-19 והמשכו ברישומי קרקעות ונכסים בארכיון של לבוב, ובכך מתקדם המחקר בדור נוסף, עד לאמצע המאה התשע עשרה.

קטע מרישומי בית הדין של ברודי נמצא בספריית Jewish Theological Seminary בניו יורק. מסמכים אלה הם מקור בעל ערך גניאלוגי וחברתי כאחד, על עיר זאת שהיתה בתחומי הקיסרות האוסטרו-הונגרית. בעיר התקיימה קהילה יהודית גדולה שהיתה במשך זמן רב מרכז תורני חשוב. הרישומים מקיפים תקופה של עשר שנים, מ-1808 עד 1817, ויש בהם פירוט של כל סוגי העיסקאות, המהוות את השתי והערב של המרקם החברתי של הקהילה, כגון קנייה ומכירה של בתים, קרקעות ונכסים אחרים, צוואות ועזבונות, חוזי נישואין, ועוד. הפרטים הרשומים במסמכים אלה שופכים אור על קשרי המשפחה ועל חיי החברה בקהילה (גלס, 2002).

שם המשפחה

השיטה שנקטה בחקר משפחת **גלס** ניתנת ליישום כללי, וכך גם חלק מהמסקנות. באמצע המאה ה-18, היה משה **גלס** מברודי תלמיד חכם וחבר בקבוצת לימוד תורה הקרויה **הקלוזי (קלאוס) של ברודי**, (גלבר, 1994). הוא היה ידוע גם כ**גלס** וגם כ**לבוש**. אני חושב שהכינוי **לבוש** מזכיר את הרב המפורסם מפראג ר' מרדכי **יפה**, מהמאה ה-16, שהיה ידוע בכינוי **לבוש** על פי עבודתו הגדולה, הלבושים, וייתכן כי משה **גלס** היה אחד מצאצאיו. הכינוי העברי **לבוש**, שהשתמשו בו במשך שלושה דורות רצופים, הוא שונה לחלוטין מכינויים עממיים אחרים, המבוססים בדרך כלל על שם המקצוע, כגון ווסקוביניק (**WOSKOBONIK**) שפירושו "מייצר נרות שעווה", שאחדים מבני משפחת **גלס** השתמשו בו. בדיקת רישומי בית הדין מגלה כי באותם מקומות ובתקופה ההיא היה מקובל למדי לכנות את האנשים בעלי ייחוס חשוב בכינוי של האב הקדמון המפורסם או בשם הספר שכתב.

דוגמות לכך הם הרשומות מס' 1132, 1138, 1278, המציינות את ר' אלכסנדר חיים **תבואות שור**, ר' יוסף ישראל **תבואות שור** (בני משפחת **שור** צאצאים של מחבר הספר **תבואות שור**) ומס' 1350 המביא את לאה, בת ר' אברהם יצחק הלוי **טורי זהב**, (על פי אחד

החתן ר' יענקל גלס נתן התחייבות לקיים את טקס החליצה במקרה הצורך.

חוזי נישואין אחרים מהתקופה מתייחסים לסכומי כסף שונים ומספר שנות תמיכה שונה. כך למשל, על פי רישום מס' 277, נישואי יצחק בן ר' בנימין זאב בולצ'ובר שהתקיימו בשנת 1808, קיבל יצחק מענק של 1980 רייניש והבטחת תמיכה במשך המש שנים מאבי החתן, ולחוד מענק מאם הכלה. רישומים אחרים מתייחסים לסכומים שונים ברובלים, מצד אבי הכלה או אבי החתן.

אם כי המטבע המקובל ביותר באותו זמן היה הרובל הרוסי, מוזכרים גם מטבעות אחרים: דוקטים אוסטריים, מטבע פרוסי, ומטבע הולנדי (רענדלעך, *rendelech Hollander*). בתקופה זו, השימוש במטבעות שונים היה נפוץ, ובשום אופן לא היה מוגבל לברודי בלבד.

בתקופה של עשר שנים, מכילים רישומי בית הדין מידע על ארבעה דורות במספר משפחות קרובות. אחדים מהרישומים מראים כי משה גלס מהקלאוס מזוהה עם מנחם לבוש, וכי לבניו: מיכאל לבוש או גלס, יוסף גלס וסקיייווניה ומרדכי גלס, היו צאצאים רבים, הידועים בשמות שונים. יש להבחין בין ר' משה גרשון, אחד מבניו של יוסף גלס, שהיה קרוי לעתים פשוט ר' משה, ובין ר' משה גלס ששמו רשום על מצבת בנו, ר' דוד יצחק גלס. ר' משה זה היה כנראה בנו של ר' מרדכי גלס המוזכר לעיל, שהיה מחותן של רבי פינחס מקורץ. קיים מידע על מחותנים נוספים: ר' יהודה זונדל, סבו של אדם נוסף בשם משה לבוש או גלס מזוהה, כנראה, עם רבי יהודה לייב זונדל רמר"ז, שהיה שייך לחוג חכמי ברודי ונפטר ב-1804. נכדתו של ר' ברוך מרגוש נישאה לבן משפחת גלס וייתכן שאשתו של ר' ברוך היתה בתו של ר' שמואל גלס.

ר' מרדכי גלס, אחיו של ר' יוסף וסקיייווניה נזכר ברישומים מס' 762, 1035, וייתכן שר' שמואל היה עם משה גלס בקלאוס, כנראה קרוב משפחה שלו (מס' 481, 530, 953). בתו נישאה לר' ברוך מרגוש, שהיו להם קשרי נישואין גם עם משפחת שפירו (מס' 860, 863). זהותו של ר' יהודה זונדל, שבתו שרה בתיה נישאה למרדכי לבוש בן ר' מיכאל גלס, מוזכרת ברישום על מכירת רכוש לבנם ר' משה לבוש בחודש מרס 1814 (מס' 1194) וכן ברישום על קרקעות השייכים ליורשי ר' זונדל בן ר' זליג רמר"ז בדצמבר 1814 (מס' 1260). רבי יהודה לייב זונדל נשא את הכינוי רמר"ז, ראשי תיבות של רבי משה בר' זליג.

חיי הקהילה והמצב הכלכלי

הקהילה היתה חזקה באמונתה, ורוחות ההשכלה שנשבו מצרפת שלאחר המהפכה עדיין לא הגיעו

לנקודה רחוקה זו באימפריה האוסטרית. בית הכנסת היה המרכז של חיי הקהילה, אבל התקיימו גם בתו תפילה קטנים יותר, ששימשו קבוצות מיוחדות. המושבים בבית הכנסת הועברו בירושה, נמכרו והושכרו. דוגמה טובה ניתנת על ידי מרת פינקל, בת ר' דוב בער פרנקל ואשת ר' וולף בולצ'ובר, שרכשה 35 מושבים, שאת חלקם היא מכרה או השכירה מאוחר יותר והשתמשה בכסף למטרות צדקה (רישום מס' 1133). המכירה נעשתה לעילוי נשמתה של פייגה בת ר' יהושע השל הכהן ואשת הרב מיכאל בן ר' משה גלס "...וזה יהיה זיכרון נצח לנשמתה, ולא יימכר לעד. דמי השכירות ישמשו לקיום יום הזיכרון (יאהרצייט) ומה שנשאר יחולק בין עניי העיר ביום היאהרצייט. אלול תקע"ג [ספטמבר 1813]. פינקל היתה אחותו של הרב מאיר פרנקל, חתן ר' יוסף גלס וסקיייווניה, שהיה בנו של ר' משה גלס.

דוגמות אחרות:

רשומה מס' 401. גיטל מלכה, אלמנת ר' טודרוס בן רמר"ז (ממשפחת זונדל) מכרה מושב בכותל המזרח בעזרת הנשים, בשכנות למושב השייך למלכה מרגוש (MARGOSHES). אייר תקס"ח [מאי 1808].

רשומה מס' 1308. מרת חיה, אלמנתו של ר' שמואל גלס, מכרה חצי מושב בעזרת הנשים בבית הכנסת למרת Ektish אשת הגביר ר' יהושע מרגליות. כ"ח מנחם אב תקע"ה [אוגוסט 1815].

ברשומה מס' 270 מוזכר בעלה של מרת פייגה בת רבי יהושע השל הנ"ל, ר' מיכאל, בן ר' מנחם לבוש. הוא חתם לאשתו פייגה על מסמך, האומר שאם היא הולכת לעולמה לפניו, הוא חייב להחזיר ליורשיה או למי שהיא תצווה בצוואתה, מחצית מערך מטפחת הראש היקרה שלה (שטערנטוכעל *shterentuchel*, מטפחת ראש מקושטת באבני חן), את כל בגדיה, מצעי המיטה וכו' מייד אחרי מותה....כ"ז תשרי תקס"ח [אוקטובר 1807]. רישום משנת 1808 מציין את ערך השטערנטוכעל כ-200 רענדלעך, מטבע הולנדי, ורישום משנת 1813 על החתונה של בנימין וולף בן צבי הירש שונבלום מלבוב וריקל לנדאו בת ר' יוסף בן ר' שכנא, מתייחס גם הוא לשטערנטוכעל, עגילים ופנינים ומציין שערכם הוא לפחות 900 רובלים רוסיים.

משה גלס נפטר לפני התקופה המכוסה על ידי מסמכי בית הדין. רכושו חולק בין ילדיו וחתניו ולאחר מכן עבר הרכוש לנכדים ולנינים. הבתים וחלקות הקרקע שלהם היו בדרך כלל סמוכים אלה לאלה, או סמוכים לחלקה שעליה הוקם מפעל השעווה המשפחתי (*vaskievonie*).

לעיתים קרובות נסחרו בתים וחלקות קרקע בין היורשים של משה גלס וצאצאיהם. בין מבצעי עסקאות אלה היו לאה ובונה והורי בעליהן ממשפחת בניש

זרם הפליטים שנמלטו מהפוגרומים ברוסיה הביא בעשורים האחרונים של המאה ה-19 צפיפות ועוני לברודי, אך באותה עת כבר היו המשפחות הותיקות והחשובות בעיר מפוזרות בגליציה, אוסטריה ומקומות אחרים.

אני אסיר תודה ליששכר מרמורשטיין על התרגומים מעברית

ביוגרפיה ומקורות

ראה בנוסח האנגלי של המאמר.

דר' אדוארד גלס נולד בווינה. בשנת 1938 הוא נמלט עם משפחתו לאנגליה והוא חי שם עד היום. יש לו דוקטורט מאוניברסיטת אוקספורד. הוא היה מדען מחקר וסוחר באמנות, וכיום הוא מקדיש את זמנו לכתיבה בנושאים בתחום ההיסטוריה והגניאלוגיה. ספר על תולדות משפחתו, כולל משפחות גלס, גריפל, ואהל, חייעס, סאפיר, לב (LOEW) וטאובה נמצא בהכנה.

(מספרים 713, 813, 1064, 1067), ר' משה גרשון גלס בן ר' יוסף גלס וסקיייווניה, וגיטו ר' מאיר שלמה פרנקל (מס' 713, 786, 922). היו מעורבים בעסקאות גם אחותו העשירה של זה האחרון, מרת פינקל ובעלה ר' בנימין וולף בולצ'ובר (מס' 574, 922), ובנים אחרים של ר' יוסף גלס, כמו ר' יעקב הרש פייגנג ור' אברהם יונה רייך (מס' 786). שני האחרונים נקראו בשמם של חותניהם, מנהג רגיל באותם ימים.

סיכום

השגשוג של משפחת גלס נחלש ככל שהשימוש בגו לאמור החליף את השימוש בנרות, וככל שהעיר ברודי עצמה איבדה את חשיבותה כמרכז מסחרי ואת מעמדה כ"עיר חופשית", עם פיתוח מסילת הברזל. רבים מהיהודים עזבו את עיר הולדתם. אחדים מהם, כמו בני משפחת ברודסקי, צמחו והתפתחו באודסה ובמקומות אחרים ברוסיה.

דפי העד של "יד ושם" באינטרנט

מר יעקב לוזוביק, הארכיונאי ב"יד ושם", הודיע כי בתאריך 22 בנובמבר 2004 תיפתח הגישה באינטרנט למסד הנתונים המרכזי של שמות הנספים בשואה.

מסד הנתונים הינו מפתח (אינדקס) של כארבעה מיליון רשומות ממוחשבות, והוא כולל:

אוסף דפי העד (שלושה מיליון נספים)

אוסטריה (Dow)

ברלין (ספר זיכרון – Gedenkbuch)

גטו לודז' (מפקדי אוכלוסין בגטו)

גרמניה (ספר זיכרון: 128,000 יהודי גרמניה שנרצחו בשואה)

הולנד (Oorlogsslachtoffers)

הונגריה (סדרת רשימות של שמות)

יוגוסלביה (פנקס רישום רשמי - State register)

לוקסמבורג (כל הנספים)

מאוטהאוזן (אסירים יהודים)

מגילות – רשימות זיכרון (רשימות קצרות)

סלובקיה (גירושים בשנת 1942)

מחנה טרויינשטשט – בוהמיה/מורביה

סלונקי (גירושים)

צרפת (רשימות המשלוחים של קלארספלד: 70,000 יהודים שגורשו מצרפת, בעיקר לאושוויץ)

אודות המקריות שהביאתני לכתוב את שני ספרי*

אהוד מנחם צבי קין (חייקין)

קברות בני משפחתו מצאצאי מייסד חב"ד. בני משפחתנו קבורים במעורב עם בני משפחתו באותה תחלקה. דרכו הגעתי למידע ראשוני שהוביל אותי למחוזות רחוקים.

לאחר זאת נתקפתי תיאבון לדעת יותר אודות מוצא המשפחה והרכבה. הגעתי לקרובים שונים שמעולם לא הכרתי לפני כן, הרכבתי קבוצת מחקר המקושרת בדואר האלקטרוני והכוללת את גב' אביבה נאמן, קרובתי מצד אבי, שממנה למדתי רבות. גם הגניאלוג חיים פרידמן היה עמנו בקשר. המחקר התפשט והתרחב לכל קצוות תבל.

חסידי חב"ד וספריות חב"ד, בית הספרים הלאומי, חוקרים ורבנים שונים, עזרו לי בחומר ובמידע. זכותי לשיתוף פעולה בלתי רגיל והצטבר חומר רב, תעודות, מכתבים ותמונות. קרובים שהתעניינו בגניאלוגיה לפני דור והספיקו לראיין את בני הדור הקודם לפני שהלכו לעולמם, חלקו עמי מידע. ספרים שנכתבו על ידי בן דוד של סבי, עזרו גם הם.

במהלך חיפושי, הגעתי ל"אב הקדמון" של משפחתי מצד אבי, משפחת חייקין. ממאמר שכתב הרב משה אביגדור חייקין בשנת 1912 באנציקלופדיה היהודית, התברר כי מוצא המשפחה מאחד מראשוני האדמורי"ם החסידיים, הרב חיים חייק'ל האדמור מאדמור (אינדורה).

חיים חייק'ל הפך להיות הסמל למאבק בין המתנגדים והחסידיים. הוא היה תלמיד הגאון מוילנא אבל העדיף את ר' דוב בער ממזריץ'. הוא ספג מכות, חלה, נודה והחזיק בעמדתו בגבורה עד מותו ב-1787.

ב-1777, עזב מנחם מגדל מויטבסק, ראש חסידות פלך מוגילב, בראש 300 מחסידיו, את רוסיה ועלה לארץ ישראל. החסידים, שנחתו בחוף עכו, עברו לצפת ומשם ירדו לטבריה, בה הקימו קהילה בצמוד לקהילה הספרדית הקיימת. חסידים נוספים המשיכו לעלות לארץ ישראל וקמה קהילה חסידית בצפת.

במהלך המחקר נתקלתי, לרוב, בחסידים שהגיעו משקלוב, שהיתה מרכז דתי חשוב עוד מהמחצית הראשונה של המאה ה-18, התקופה שישאל יופה כיהן בה כאב בית דין, וירדה מגדולתה כאשר עבר מרכז חסידות חב"ד לליובאביטש. בין 1797 ל-1805 חל קרע בין חסידות בלארוס המזרחית, שמנהיגה שניאור זלמן מליאדי הקים את תנועת חב"ד, לבין חסידות רייסין שמושבה בטבריה. בין 1819 ל-1823, עברו חלק מחסידי חב"ד מצפת לחברון וביניהם שמעון מנשה חייקין (1798-1893), בן דודו של סב סבי.

שמעון מנשה, שאביבה נאמן היא נינת נכדתו חיה אסתר (1840-1898), בת חיים שכנראה היה בנו הבכור, נעשה ראש יהודי חברון. משנת 1841 כיהן כאב בית

אני מחשיב עצמי מומחה בגניאלוגיה, אולי הצטבר לי מעט ניסיון וידע שספגתי ממורי ורבותי, ותיקי JewishGen, אך אני יותר אמן מאשר איש מדע, ופועל יותר על פי החושים והאינסטינקטים, ועל כן אין להתייחס לדברי כאל "תורה מסיני", לכל היותר הייתי מעדיף להיחשב בסיס למחשבה מועילה, אך עם ספיקות וסימני שאלה.

הקדמה

תחילת ההתעניינות שלי בגניאלוגיה של משפחתי, היתה כאשר הבנתי כי בתי, ילידת 1972 וכיום אם לשבעה צאצאים, הנשואה לרב חניך ישיבת פורת יוסף, שהתמחה בדיינות, זוכה ליחס של זלזול מבני משפחת בעלה וכמה אזרחים אורתודוקסים נוספים שראו בה חוזרת בתשובה חסרת "ייחוס". לא יכולתי ליעץ לה להתגרש ולהתנתק מן העולם בו היא חיה, אך יכולתי להעניק לה רשימות הכוללות את אבותיה הרבנים, חסידים ומתנגדים כאחד.

מצד אמי מצאתי את הרבנים למשפחת וורשנר WRESCHNER מפילהנה Filehne, (ווילן) בפרוסיה, צאצאי הדיין ישראל וורשנר (נפטר 1820), יד ימינו של רבי עקיבא איגר, וכן רבנים בני משפחת ארנהיים ARNHEIM (בית אהרון) מאותו אזור. אבי אמי, יחיאל מרטין לושינסקי LOSZYNSKI (1901-1970) גם הוא היה רב אורתודוקסי ומקובל. רוב בני משפחת רב-סבתא שלי מצד אבי הם ראשי ישיבות, ממשפחת זלזניק SALASNIK, צאצאי בעל ה"תוספות יום טוב" יום טוב ליפמן הלוי הלר (נפטר 1654).

והאדמו"ר האחרון של חב"ד, מנחם מגדל שניאורסון, הוא בן דוד של אבי (סבתו היא זלדה רחל בת שניאור זלמן חייקין, שסבו היה רב-סבא של הסב של אבי). ממצאי אכן הועילו, היחס אל בתי השתנה והיא נעשתה מקובלת בחברה החרדית בתוכה היא חיה, בצפת.

תחילת המחקר

תוך כדי בדיקת מוצא המשפחה, נפגשתי עם קרובים והגה מסרה לי חנה אהרונסון בת דודי, צילומים מתחילת המאה ה-20 שמעולם לא ראיתי, של סבא של אבי, אחיותיו ואחיו ועוד. חנה סיפרה לי על יהודי ה"חורש" בקברי חסידי חב"ד בהר הזיתים ומשמר

* חייקנים זכורים לטוב, מחסידות לציונות. (בתקופות אלימות ומהפכות). מפרוסיה באהבה לברלין וארץ ישראל, מלאומיות גרמנית להשמדה ותקומה חדשה.

דין משותף לאשכנזים ולספרדים, וכן היה ראש ישיבת חברון ורב ראשי אשכנזי.

ב-1821, הורשה חסיד חב"ד הראשון, צדוק הלוי ממגילב, לגור בירושלים. הוא נפטר בשנת 1861 ואשתו חיה נפטרה ב-1875. היה קשר משפחתי שעדין לא ירדתי לעומקו, בינו לבין אמו של רב-סבא שלי, מנחם מנדל חייקין (1868-1948), חיה אסתר נפטרה בירושלים ב-1918 ונכתב בחברה קדישא "האשה הזקנה", ואני מניח שנולדה בין 1830 ל-1840. קרוב לקברה מצאתי את קברי משפחת הלב"צ (הלויים בני צדוק). איתרתי בני משפחה החיים בארץ והנה הסתבר שהקדים אותי הרב שמואל גור, שמסר להם על הקשר עם צדוק הלוי וכן עם האדמו"ר האמצעי של חב"ד, ר' דוב בער שניאורסון. גם אביה של חיה אסתר, סבת סבי, נקרא צדוק הלוי. עם בני משפחת הלב"צ מצאתי את הקשר המשפחתי.

בספרי אני מזכיר גם את הרב קוק. הרב היה נכד לחסיד חב"ד והוביל מהפכה שהביאה לצמיחת היהדות הדתית הציונית. לפני מלחמת העולם הראשונה היה הרב קוק רבה של יפו, שם חיו בני משפחת חייקין שנותרו בארץ ישראל וכן משפחת סלוצקין (SLUTZKIN), שבאה בקשרי נישואין עם אחיו של הרב מחד ועם בן משפחת חייקין, האדריכל בנימין חייקין, מאידך. הרב קוק חי שלוש שנים (1913-1916) בבית סב אבי מנדל חייקין, בלונדון, ולאחר מכן נעשה רב המושבות ועשה רבות לנסות לאחד את פלגי העם השונים, מטרה שאין ספק שירש מאבותיו חסידי חב"ד.

במחקרי נעזרתי רבות בספר הטלפונים של ישראל, הגעתי לקרובים רבים ולאנפורמציה שלא תסולא בפז. עזרו לי רבות גם החברות הקדישא השונות והכוללים, בעיקר חב"ד.

חשוב להשוות בין רישומי חברה קדישא, לבין רישומים של מתעדים מקומיים, וכן לבדוק את מקומות הקבורה, על פי מפות חברה קדישא. בני משפחה רבים רכשו חלקות בחייהם ליד קרוביהם, וכך גיליתי את קצה החוט הראשון בקשר עם הלב"צ ועוד. חשוב לבדוק את הכתוב על גבי המצבות עצמן, שהוא שונה לעיתים קרובות מהרישומים בספרי החברה קדישא.

נעזרתי במסקנותיו וכמה מרישומיו של הגניאלוג המקצועי הרב שמואל גור ז"ל, אף כי מצאתי כי גם הוא יכול לטעות, אך מסקנות רבות שלו ובעיקר באשר לבני הלב"צ, הצלחתי לאשש.

הדרכתה של גב' אביבה נאמן, היתה כמים זכים במדבר, ואין ספק שניסיונה הרב, ידיעותיה וגישתה הסבלנית, חסכו לי זמן רב והביאו אותי להבנה עמוקה של מהות הגניאלוגיה, ושל הקשרים המפותלים המקשרים בין בני משפחה שונים ממקומות שונים. תוך כדי המחקר מצאתי קשרים ענפים במהלך הדורות בין חייקנים לסלונים, יופה, רבינוביץ, הורוביץ, ועוד רבים. אך

הדבר הבולט ביותר, בתחילת המחקר, היו הקשרים שנוצרו בשקלוב. על כך כתבתי רק על קצה המזלג, אך אין ספק כי במשך הזמן ועם התפתחות המחקר הגניאלוגי ימצאו קשרים ענפים ביותר.

אני מזכיר ברשימה זו, על קצה המזלג, חלקים מכתובתי. אני חושש כמובן להלאות את הקורא, ואני בטוח שקריאת הדברים בספר עצמו עדיפה.

ספרי השני מורכב מאנפורמציה שליטתי בעבודה סיועית אודות בני משפחת אמי מפרובינציית פוזן, פרוסיה, אך עיקר הספר הוא תרגומי מאמרים הדנים בערי הפרובינציה בה חיו בני המשפחה, שהמידע עליהן מגיע עד למאה השש עשרה, וכן מאמרים נוספים מן המאה התשע עשרה ועד שנות השלושים של המאה העשרים, מתורגמים מגרמנית.

זכיתי לעזרה צמודה של חברי JewishGen כן חברים וקרובים.

ביבליוגרפיה

קין (חייקין), אהוד מנחם צבי. חייקנים זכורים לטוב מחסידות לציונות. ירושלים, 2000.
קין (חייקין), אהוד מנחם צבי. מפרוסיה באהבה. ירושלים, 2003.

Zimmt, S.Werner. From Prussia with Love. Stammbaum, 2004.

Fox, Cyril. Chaikins Shemot, 2003.

Ravid, Godfrey. From Prussia with Love. Shemot, 2003, Vol 11.No.4 . p.30

ניתן לקרוא אודותם באתר:

<http://userpages.wittenberg.edu/dkazez/fam/Udi/books.html>

אהוד מנחם צבי קין (חייקין) נולד בירושלים ב-1949, וגדל בבית סבי אביו, בשכונת רוממה, שהקים עם עוד שנים עשר יהודים בשנת 1921. עוד בתקופת לימודיו בבית הספר היסודי התעניין בארכיאולוגיה ואמנות, השתתף בחפירות שניהל פרופ' יוחנן אהרוני, וביקר בהרצאותיו כסטודנט חפשי. כמו כן השתתף בחוג ציור שניהלה הגב' גרטה קרקאוואר, ולאחר שירותו הצבאי למד אמנות בבצלאל, והשתתף בחוג לארכיאולוגיה שניהל פרופ' יגאל שילה. במסגרת שירותו ביחידה מובחרת בצה"ל כקצין, נפצע קשה בפעולה נגד מעוז מחבלים בלבנון, וברצונו להמשיך ולתרום למרות הפציעה, עבר לחיל השריון וכמפקד פלוגת טנקים נלחם במובלעת הסורית. לקראת סוף שנות השבעים החמיר מצבו הגופני עקב פציעה בקרב, והוא נכה צה"ל 100%. העיסוק בגניאלוגיה מאפשר לו להיות פעיל למרות מגבלותיו הגופניות.

פרסומים

International Sephardic Journal

כתב עת ספרדי בינלאומי

מטילדה טג'ר

(Mausenbaum), מרסיה איקונומופולוס
(Ikonomopoulos).

חלק מהמאמרים עוסקים בשואה בארצות השונות, ואחרים מספרים על האנוסים בפורטוגל וסאן בניטו (San Benito), ועל אות הקלון שהיה נהוג בחצי האי האיברי. שניים מהמאמרים מוקדשים לשפה היהודית-ספרדית, אחד לחיים היהודיים בסוריה והשפעתם על המהגרים הסורים בארצות הברית, ולבסוף מאמר ראשון בסדרה של רשימות ביוגרפיות המתמקדות באישים ספרדים.

בעקבות מגוון הקהילות הנדונות בו, נראה לנו שכל אחד יוכל למצוא משהו מעניין בכתב העת.

אנו מברכים את צוות המערכת ומאחלים להם הצלחה בעתיד!

ניתן לרכוש את כתב העת דרך האתר:
www.SephardicJournal.org

החברה הבינלאומית לקידום המחקר הספרדי (The International Society for the Sephardic Progress) פרסמה זה עתה דו-שנתון חדש בשם כתב העת הספרדי הבינלאומי; חקר העולם הספרדי בעבר ובהווה, כרך 1. מס' 1, קיץ 2004.

על פי היקפו הגיאוגרפי, כתב העת הוא אכן בינלאומי, וב-130 עמודיו הוא מוביל את הקורא מספרד ופורטוגל, ליוון, סאריבו בבוסניה, סוריה, וכן לארצות הברית, צפון אפריקה, מצרים וארץ ישראל.

המאמרים נכתבו על ידי מלומדים מארצות הברית, דרום אפריקה, תורכיה ובולגריה, ודבר זה ללא ספק מוסיף לפריסה הבינלאומית של כתב העת ולרמה הגבוהה של המחקרים שבו. רבים מהמחברים הם שמות ידועים בקרב הקהילה הגניאלוגית הספרדית: שלמה אלפאסא, שרינה רופא, שת ווארד (Seth Ward), רופינה ברנדטי (Rufina Bernadetti), סילבה מאוסנבאום (Silva)

סיכומי מאמרים מתוך כתבי עת זרים

ETSI, Vol.7, No.25, Juin 2004

מטילדה טג'ר

המוהל כולל לעתים קרובות גם את שמות שני הסבים של הנימול, דהיינו גם פרטים על משפחת אמו של הרך הנולד.

מובאים גם פרטים חדשים על אתר האינטרנט של 'עצי':

www.geocities.com/Etsi-Sefarad

וכמו כן מובאים פרטים על אתר האגודה של יהודים יוצאי מצרים (Association des Juifs originaires d'Egypte) וכתובתו היא www.ajoe.org. בעניין יהודי מצרים מוזכר עוד אתר המשנה לשמירת מורשת יהודי אלכסנדריה הנקרא "נבי דניאל":

<http://www.ajoe.org/Nebi/nebidaniel.htm>

באתר זה נמצא, בין השאר, מפקד האוכלוסין של יהודי אלכסנדריה אשר נערך בפקודת משה מונטיפיורי בשנת 1840.

מערכת 'עצי' דואגת תמיד לאיזון בין הקהילות הספרדיות שבמזרח ובין אלה שבמערב. איזמיר שבתורכיה וטנג'יר שבמרוקו על הכוונת בחוברת חדשה זאת. עורכת כתב העת, לורנס אבן צור-חזן כתבה את סיפור משפחת בארקי (BARKI) מאיזמיר המתחיל עם עקבות במאה ה-16 ויתר פירוט מאז תחילת המאה ה-19. שלושה ענפים זהו ומובאים עצי המשפחה התואמים. מספר תצלומים מאיירים את המאמר. המחברת השתמשה בתעודות בעלות מידע עקיף שמצאה בארכיון העשיר של חברת 'כל ישראל חברים' בפריז.

המאמר השני, פרי עטו של פיליפ אבן צור, דן בפנקס המוהל של הרב חביב טולידאנו שפעל בטנג'יר בין השנים 1907-1929. פנקס זה פוענח, אבל המחבר אינו מביא את רשימת 144 הרישומים אלא את רשימת שמות המשפחה של הנימולים. הרישום הקפדני של